

6 Bralna kultura knjižničarjev v šolskih knjižnicah

Katarina Švab, Polona Vilar

Izвлеček

Bralna kultura in bralne navade slovenskih šolskih knjižničarjev do sedaj še niso bile celovito proučevane. Prispevek se osredotoča na rezultate spletne ankete, ki je bila izvedena med šolskimi knjižničarji v letu 2024. Na anketo je odgovorilo 349 anketirancev, kar je 60 % populacije, večina so ženske. V prispevku so predstavljeni glavni rezultati ankete s poudarkom na raznolikih dejavnostih, projektih, v katerih slovenski šolski knjižničarji sodelujejo. Rezultati so pokazali, da imajo respondenti, torej šolske knjižničarke branje za vrednoto in zanj namenijo veliko svojega prostega časa, saj ta dejavnost formalno ni del njihovih tedenskih delovnih obveznosti. Od tod izhaja tudi njihova zavezanost k spodbujanju bralne kulture svojih uporabnikov na različne načine.

Uvod in teoretična izhodišča

Šolska knjižnica je fizični in digitalni prostor v šoli, namenjen učenju, raziskovanju, ustvarjalnosti in razvoju znanja. Ima ključno vlogo pri osebni, družbeni in kulturni rasti učencev. Za najpomembnejše značilnosti uspešne šolske knjižnice veljajo naslednji dejavniki: strokovno usposobljen šolski knjižničar, kakovostna in raznolika zbirka gradiv ter razvojni strateški načrt za nenehno rast in napredek (IFLA School Libraries Section Standing Committee, 2015). Če knjižnico opredelimo kot center pismenosti, kjer šolska skupnost goji branje in razvoj različnih pismenosti, je vloga šolskega knjižničarja izjemnega pomena. Ne nanaša se zgolj na upravljanje fizičnega in digitalnega učnega prostora šole, temveč predvsem na poučevanje in spodbujanje ključnih elementov, kot so branje, poizvedovanje, raziskovanje, razmišljanje, domišljija in ustvarjalnost (IFLA School Libraries Section Standing Committee, 2015). Po mnenju Collins (2007) je šolski knjižničar promotor užitka, saj je ena od njegovih osnovnih nalog spodbujanje in razvoj zanimanja za knjige ter ljubezni do branja pri posameznih uporabnikih. Kot informacijski strokovnjak prispeva k užitku bralca in obvladuje knjižnično gradivo v knjižnici (Fekonja, 2016). Novljan (2010, str. 42) šolsko knjižnico opredeli kot »informacijski in komunikacijski center vzgojno-izobraževalnega dela, ki z zbirko knjižničnega gradiva, informacij in z bibliopedagoškimi storitvami omogoča vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega programa uresničevati

cilje izobraževalne organizacije v skladu z načeli vzgojno-izobraževalne dejavnosti pri razvijanju znanja, sposobnosti, spretnosti in navad«. Knjižnica torej spodbuja in omogoča učenje.

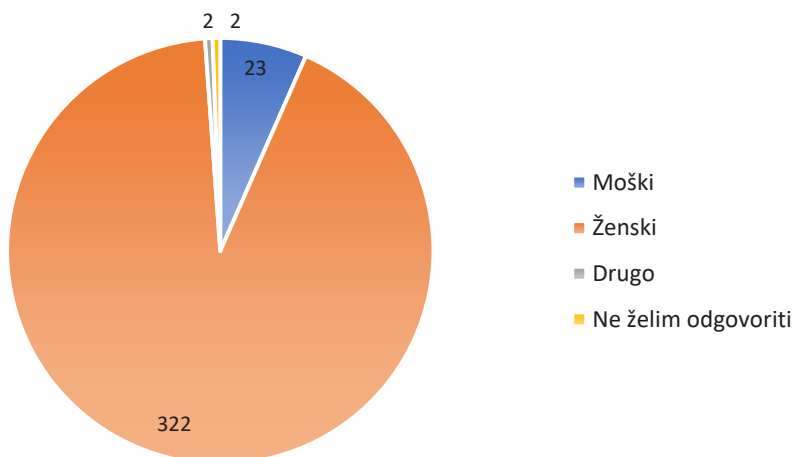
Ker je vloga šolskih knjižnic spodbujati poučevanje in učenje, mora storitve in dejavnosti v šolskih knjižnicah voditi strokovno in kompetentno osebje z enako stopnjo izobrazbe in ravniyo usposobljenosti na področju knjižničarstva kot učitelji, ki različna predmetna področja poučujejo v razredih. (IFLA School Libraries Section Standing Committee, 2015) V Sloveniji pa ima knjižničar tudi pedagoško vlogo in naloge, saj je tudi sam strokovni pedagoški delavec, tudi on poučuje tudi v razredu, ne le v knjižnici. Poimenovanja za te strokovnjake so v svetu sicer različna (npr. šolski knjižničar, specialist za knjižnične medije, učitelj knjižničar, professeurs documentalistes), vendar se najpogosteje uporablja izraz šolski knjižničar. Tudi kvalifikacije šolskih knjižničarjev po svetu se razlikujejo in lahko vključujejo knjižničarje z opravljenim usposabljanjem za učitelja ali brez njega ter knjižničarje, ki so usposobljeni za delo na drugih specialnih področjih, povezanih s knjižničarstvom. Šolski knjižničar v Sloveniji med drugim potrebuje kompetence za poučevanje po učnem načrtu medpredmetnega področja, ki ga poznamo pod imenom knjižnično informacijsko znanje. To pomeni kompetence za načrtovanje in izvedbo pouka, seveda pa potrebuje šolski knjižničar ob tem tudi strokovne bibliotekarske in informacijske kompetence (te je npr. opredelila Zabukovec, 2014) za vodenje knjižnice in njenega programa, kamor sodijo npr. načrtovanje, razvoj, izvedba, evalvacija; izgradnja knjižnične zbirke, ohranjanje virov, organizacija, iskanje; informacijski procesi in vedénje, različne pismenosti (informacijska, digitalna, bralna, vizualna itd.), poznavanje otroške in mladinske književnosti; poznavanje ovir in motenj branja, sposobnost komunikacije in sodelovanja, etika in družbena odgovornost, delo v javno dobro, odgovornost do javnosti/družbe, zavezanost vseživljenjskemu učenju skozi nenehen strokovni razvoj, socializacija na področju šolskega knjižničarstva, poznavanje njegove zgodovine in vrednot ter ne nazadnje spodbujanje učenja in branja. Slednje je mogoče le, če ima tudi šolski knjižničar pozitiven odnos do branja, sam rad in veliko bere ter raznoliko bralno gradivo pridobiva na raznolike načine. Glede na raziskave Knjiga in bralci VII (Gerčar idr., 2024) se spreminjajo bralne navade, najočitneje med mlajšimi generacijami, npr. vedno več je branja v tujih jezikih.

Metodologija

Z namenom zapolnitve vrzeli v razumevanju bralne kulture in bralnih navad strokovnih delavcev, zaposlenih v knjižnicah, je bil zasnovan celovit raziskovalni pristop, ki je sicer vključeval različne udeležence in metode proučevanja (Haramija idr., 2025).

Več o sami metodologiji in izvedbi raziskave so pisale že Fras Popović idr. (2025), kar je tudi predstavljeno v poglavju 4 te monografije. V tem prispevku so predstavljeni rezultati ankete, ki so jo izpolnjevali slovenski šolski knjižničarji. Vzorec ($n = 349$) je predstavljal 60 % celotne populacije. Statistične analize so bile narejene v dveh programih: Excel in Jamovi.¹

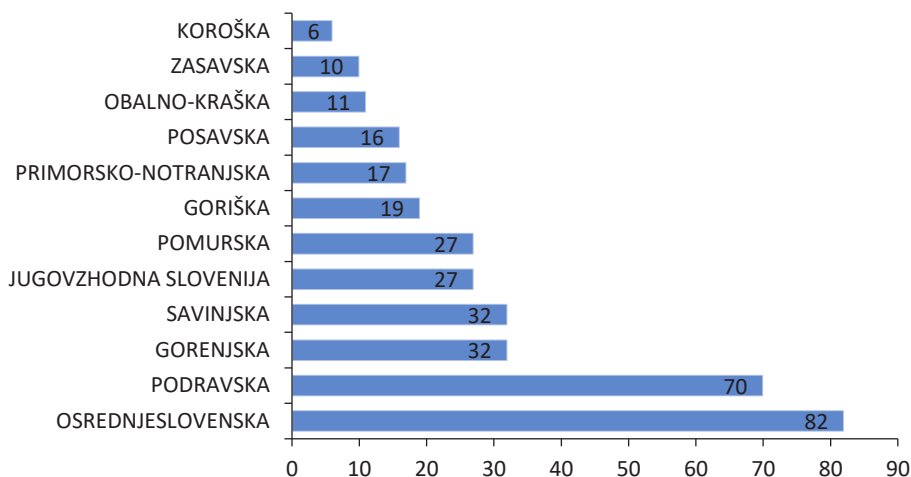
Podatki o raziskovancih (sliki 1 in 2) nam izrišejo zanimivo, čeprav do neke mere pričakovano podobo. Večina sodelujočih je žensk (322; 92 %), 23 moških (7 %), dva anketiranca na vprašanje nista želela odgovoriti (1 %), dva pa sta zapisala drugo (1 %),² njihova povprečna starost je 48,7 let (najnižja starost 26 in najvišja starost 68 let), na področju knjižnične dejavnosti so zelo izkušeni, saj imajo v povprečju dobrih 16,4 let delovne dobe (polovica jih ima do 15 let delovne dobe, druga polovica pa več kot 15 let – od začetnikov v stroki do kar 43 let delovne dobe). Največ jih je zaposlenih v Osrednjeslovenski regiji (82; 23 %) in Podravski regiji (70; 20 %) kot prikazuje slika 2. Kot pa so opozorile že Fras Popović idr. (2025) ter Švab idr. (2025) in je tudi predstavljeno v poglavju 4 te monografije, razmerja niso čisto primerljiva z razmerji v populaciji.

Slika 1: Spol raziskovancev

1 Programska oprema je za prenos na voljo na povezavi: <https://www.jamovi.org/>.

2 Glede na ugotovljeno izrazito feminiziranost šolskega knjižničarstva bomo v nadaljnjem besedilu zaradi jasnejše od slikave stanja na terenu ter približevanja besedila ciljni populaciji, kot smo pojasnili tudi v uvodu te monografije, uporabljali žensko obliko: *šolska knjižničarka*, seveda v ustreznem slovničnem številu glede na kontekst.

Slika 2: Regija, v kateri je šolska knjižnica

Rezultati in razprava

Bralno poreklo

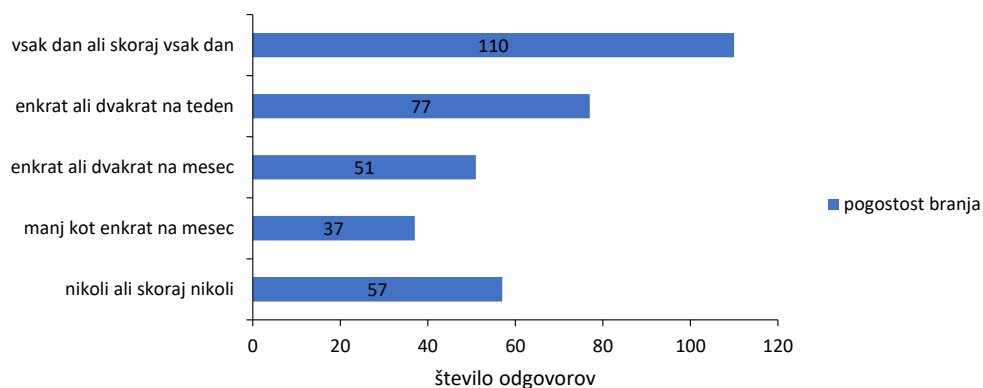
Izkušnje branja v otroštvu so za branje v odrasli dobi zelo pomembne (tabela 1 ter sliki 3 in 4), kar v svojem razmišljanju o bralni kulturi slovenskih strokovnih knjižničarjih delavcev poudarijo tudi Švab idr. (2025). Predstavijo nekatere od podatkov, ki jih v nadaljevanju tega poglavja še natančneje razčlenimo.³ Iz tabele 1 je razvidno naslednje: v otroštvu so bodočim knjižničarkam starši brali precej pogosto, večini vsak dan ali skoraj vsak dan – o čemer pričata visoko povprečje ($\bar{x}$) ter še višja mediana (Med) na petstopenjski lestvici –, a so med njimi velike razlike, kar kaže precej visok standardni odklon (SD), dodatno pa to odslkava slika 3. Brali so jim večinoma (torej glede tega med njimi ni tolikšnih razlik), dokler niso sami tekoče brali, kar je druga stopnja na štiristopenjski lestvici (visok $\bar{x}$ = 1,97 in Med = 2 ter SD precej pod 1). Iz obdobja šolanja (glej tudi sliko 4) imajo večinoma zelo pozitivne izkušnje z branjem, ki so sicer boljše v osnovni kot srednji šoli (visoki $\bar{x}$ ter Med in SD obakrat blizu 1). Nanje so najbolj vplivali starši (drugi med devetimi možnimi odgovori), kar je razvidno iz mediane (Med), a so med njimi velike razlike (razvidno iz $\bar{x}$ ter SD). Podrobnejši podatki pokažejo, da več kot polovica šolskih knjižničark prihaja iz družin, v katerih so jim starši pogosto brali. Največ šolskih knjižničark se spominja, da so jim starši,

3 Ker gre za odgovore po spominu, je treba opozoriti na njihovo potencialno subjektivnost.

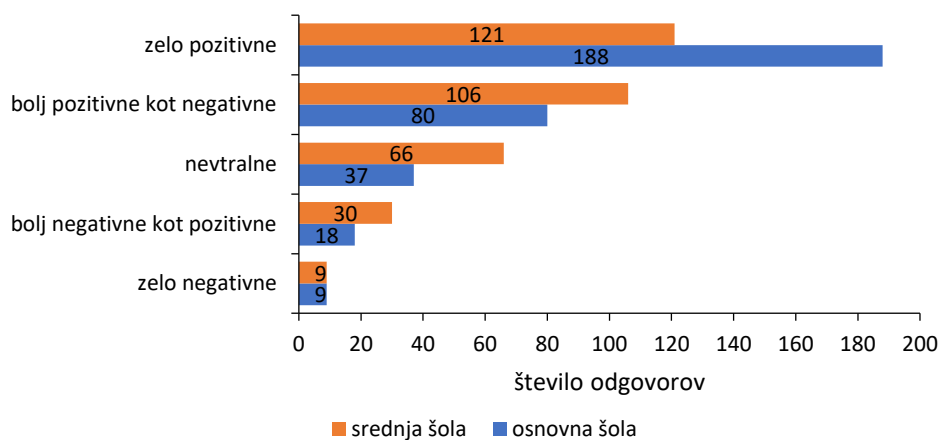
stari starši oziroma skrbniki brali vsak dan (33 %) ali vsaj enkrat do dvakrat na teden (23 %). Med njimi pa je tudi delež takšnih, in sicer 16 %, ki jim starši niso nikoli brali (slika 3). Starši, stari starši oziroma skrbniki so jim večinoma brali, dokler kot otroci niso sami tekoče brali (57 %), četrtini do vstopa v šolo (25 %), 13 % šolskih knjižničark poroča, da so jim brali tudi kasneje. Nekatere so zapisale, da se ne spomnijo (3 %). Na vprašanje, kakšne so bile izkušnje z branjem nasploh v obdobju osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, jih je več kot polovica (57 %) napisala, da zelo pozitivne oziroma bolj pozitivne kot negativne.

Tabela 1: Pogostost branja staršev in izkušnje z branjem v osnovni in srednji šoli

	Pogostost branja staršev	Do kdaj so brali	Izkušnje z branjem OŠ	Izkušnje z branjem SŠ	Kdo je najbolj vplival
N	332	275	332	332	332
Manjkajoče	18	75	18	18	18
$\bar{x}$	3,44	1,97	4,27	3,90	3,77
Med	4,00	2	5,00	4,00	2,00
SD	1,47	0,747	1,04	1,08	2,99
Min	1	1	1	1	1
Max	5	4	5	5	9

Slika 3: Pogostost branja s strani staršev, starih staršev oziroma skrbnikov (N = 275)

Slika 4: Izkušnje z branjem v osnovni in srednji šoli

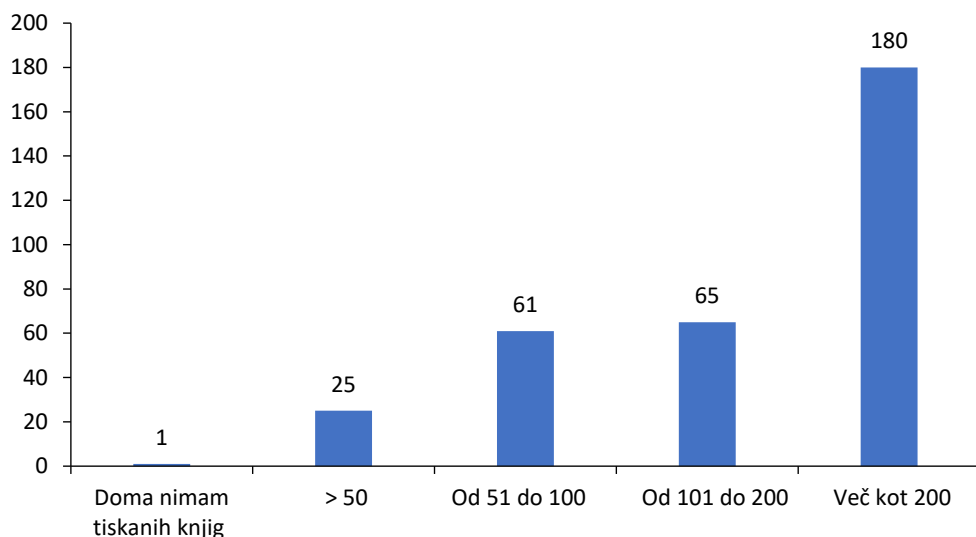
Največji vpliv na to, da so šolske knjižničarke začele brati knjige, so imeli starši (44 %). Dobra petina (22 %) pa jih je odgovorila, da nihče ni odločilno vplival. Pri 11 % je odločilni vpliv imela šola, 8 % se jih ne spomni, 5 % pa jih je izbralo odgovor drugo. V tem odgovoru so zapisale:

- Osebe izven sorodstva (sosed).
- Knjižničarji (šolska, splošna, potujoča, vaška knjižničarka), ki so predlagali zanimive knjige.
- Knjige (lepe ilustracije) in televizija.
- Osebnostne lastnosti (radovednost).
- Dogodki (pravljичne urice v knjižnici).

Šolske knjižničarke so v domačem okolju lastnice velikega števila knjig. Dobra polovica (54 %) jih ima doma več kot 200 knjig (slika 5). Skupaj s tistimi, ki jih imajo med 100 in 200, pa jih je celo tri četrtine.

Knjige v domači knjižnici šolskih knjižničark so očitno bolj namenjene prostemu času, saj imajo manj strokovnih kot pristočasnih knjig. Na tem mestu v raziskavi nismo preverjali njihovega razumevanja pristočasnega branja kot dela strokovnega branja, torej kdaj so lahko knjige, ki jih splošna javnost bere v okviru pristočnih dejavnosti, predmet strokovnega branja šolskih knjižničark (npr. mladinski romani, slikanice, mladinska poezija). Pri knjižničarkah, posebej pa pri šolskih, gre branje leposlovne literature, ki jo v največji meri uvrščamo pod pristočasno literaturo, lahko v

dve smeri: branje kot lastna prostočasna aktivnost in branje za namen svetovanja za branje. Pri slednjem se branje leposlovja spremeni v profesionalno branje, seveda pa ima veliko branja tudi hkratni obojni namen. Samo en odstotek šolskih knjižničark doma nima strokovnih knjig, polovica (52 %) do 50 strokovnih knjig, 24 % pa med 51 in 100 knjigami, prav takšen delež pa tudi več kot sto eno strokovno knjigo.

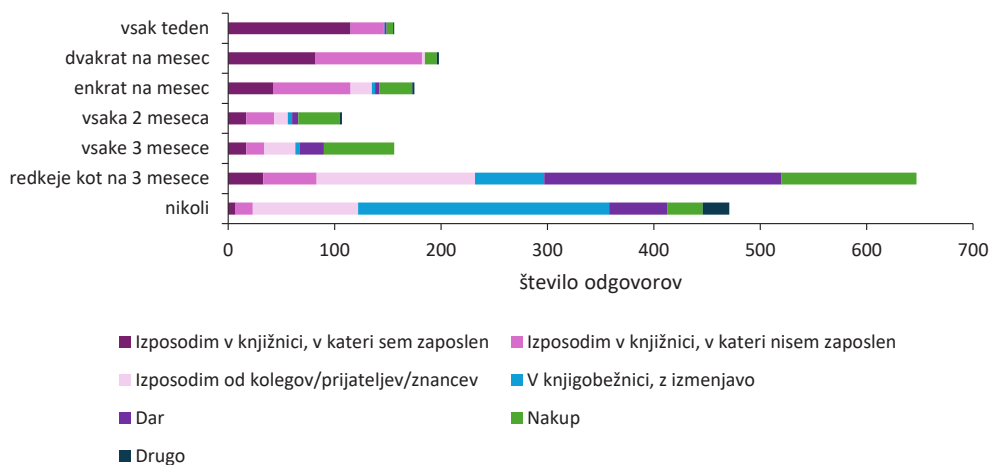

Slika 5: Skupno število knjig, ki jih imajo šolske knjižničarke v lasti

Kot prikazuje slika 6, največ knjig za branje šolske knjižničarke pridobijo z izposajo. Vsak teden si jih več kot tretjina izposodi gradivo v knjižnici, v kateri so zaposleni (37 %), 32 % si dvakrat mesečno izposoja gradivo v knjižnici, v kateri niso zaposleni, bolj redko pa si izposodijo gradivo tudi od kolegov in prijateljev. Redkeje kot na vsake 3 mesece (71 %) pridobijo gradivo kot dar, zanimivo pa je, da 18 % šolskih knjižničark nikoli ne dobi gradiva v dar. Tudi glede nakupa gradiva so ugotovitve zanimive: nakupa nikoli ne opravi 11 % šolskih knjižničark, 41 % pa si gradivo kupi redkeje kot na 3 mesece. Še manj (25 %) jih uporablja knjigobežnice.

Prostočasne dejavnosti šolskih knjižničark in branje izven službenega časa

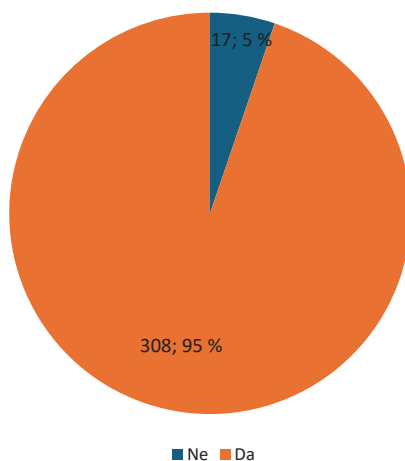
V raziskavi so šolske knjižničarke navedle, kaj počno v svojem prostem času in koliko, kako in kaj berejo v svojem prostem času. Njihov odnos do branja se različno odraža v prostočasnem branju in branju za profesionalni razvoj.

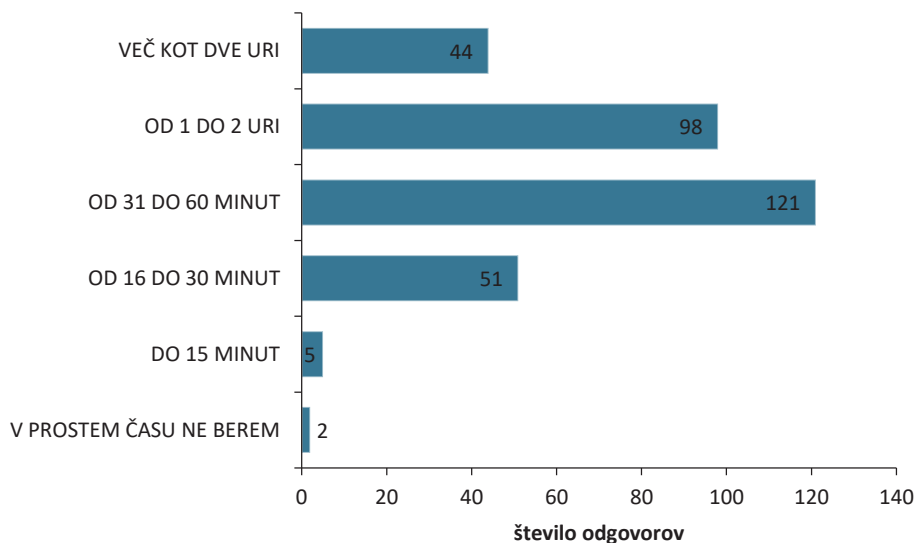
Slika 6: Način pridobivanja gradiva za branje

Prostočasne dejavnosti šolskih knjižničark

Glede na način preživljanja prostega časa, ki ga šolske knjižničarke namenijo branju, je razumljivo, da se jih 95 % samoocenjuje za bralke, rezultati pa so pokazali, da so pri tem tudi dokaj vztrajne, saj jih večina v kosu bere od pol ure do dve uri (sliki 7 in 8).

Slika 7: Samoidentifikacija šolskih knjižničark kot bralk

Slika 8: Čas branja v enem kosu v prostem času šolskih knjižničark (N = 321)

Ugotovimo lahko tudi statistično značilne razlike⁴ v branju doma za razvedrilo in sprostitev, za profesionalni in osebni razvoj med šolskimi knjižničarkami, ki se identificirajo kot dobre bralke, in tistimi, ki se ne, druge primerjave pa ne pokažejo statistično značilnih razlik (tabela 2).

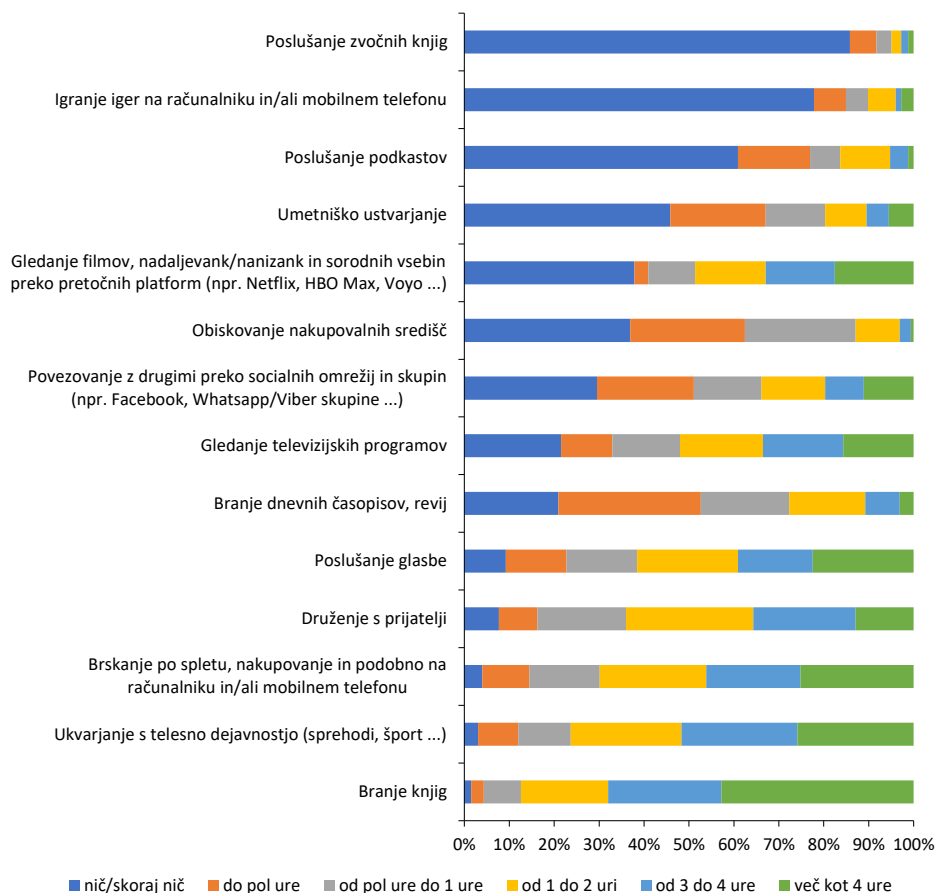
Tabela 2: Povezava opredeljevanja za bralca ter razlogov za branje

Povezava z opredelitvijo Bralec Da/Ne			
T-test neodvisnih vzorcev – Mann-Whitneyjev U (biseriialna korelacija rangov)			
Branje doma	Statistika	p	Velikost učinka
za pripravo na delo	2017	0,094	0,230
za razvedrilo in sprostitev	1090	<0,001	0,584
za novice	2128	0,124	0,187
za profesionalni razvoj	1781	0,019	0,320
za osebni razvoj	1759	0,017	0,328

Slika 9 prikazuje, koliko prostega časa na teden namenjajo šolske knjižničarke določenim prostočasnim dejavnostim, med katerimi nedvoumno prevladuje branje knjig, in več kot 40 % jih tej dejavnosti nameni več kot 4 ure tedensko. Večina (86 %) skoraj nič časa ne nameni poslušanju zvočnih knjig, igranju iger na računalniku oziroma

4 Vse statistično značilne razlike so v tabelah obarvane sivo.

mobilnem telefonu (78 %), poslušanju podkastov (61 %). Med odgovori drugo so navedle tudi ukvarjanje s svojimi otroki in preživljanje prostega časa z družino, prosti čas pa namenijo tudi vrtnarjenju, gospodinjstvu in službenim obveznostim.

Slika 9: Načini preživljanja prostega časa šolskih knjižničark

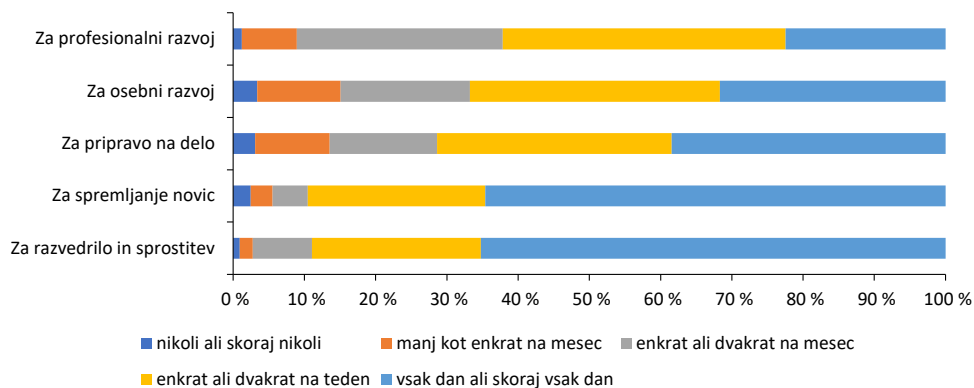
Podobno kot z nameni branja doma je z odnosom do navedenih aktivnosti: pri branju knjig in druženju so statistično značilne razlike med knjižničarkami bralkami in nebralkami, in to z velikim učinkom (tabela 3).

Tabela 3: Povezava opredeljevanja za bralca ter časom za prostočasne aktivnosti

Povezava z opredelitvijo Bralec Da/Ne			
T-test neodvisnih vzorcev – Mann-Whitneyjev U (biseriialna korelacija rangov)			
Koliko časa za ...	Statistika	p	Velikost učinka
spletni nakupi (rač., mobilnik)	2482	0,715	0,0519
podkasti	2386	0,484	0,0886
druženje	1291	<0,001	0,5069
glasba	2528	0,810	-0,0344
računalniške igre	2498	0,661	0,0460
telesna dejavnost	1888	0,048	0,2788
filmi itd.	1814	0,028	0,3073
zvočne knjige	2376	0,291	0,0924
družbena omrežja	2574	0,906	-0,0168
branje knjig	761	<0,001	0,7095
TV	2440	0,633	0,0680
nakupovalna središča	2334	0,433	0,1085
ustvarjanje	2458	0,654	0,0611
branje časopisov itd.	2183	0,236	0,1663

Razlogi za branje doma

V nadaljevanju (slika 10) so navedeni odgovori, za kakšne namene in v kakšnih okoliščinah berejo šolske knjižničarke knjige doma. Vsak dan ali skoraj vsak dan 65 % šolskih knjižničark bere za razvedrilo in sprostitev ter spremljanje novic. Kljub temu da so šolske knjižničarke končale delovne obveznosti, pa se jih 38 % v prostem času pripravlja na delo ter jih 22 % bere za profesionalni razvoj enkrat ali dvakrat tedensko, kar 29 % pa jih za profesionalni razvoj bere zgolj enkrat ali dvakrat na mesec.

Slika 10: Namen branja v prostem času

Ugotovimo torej lahko, da tudi šolske knjižničarke, enako kot splošne (glej poglavje 5), najpogostejše berejo le za razvedrilo, manj pogosto pa za profesionalni razvoj. Zavedajo se, da skrbijo za razvoj in dvig bralne kulture in bralne pismenosti predvsem šolajoče se populacije, zato je opazen visok delež tistih, ki tudi v svojem prostem času pogosto berejo za pripravo na delo in za svoj profesionalni razvoj. Veliko več jih pogosteje spremlja novice ter bere za pripravo na delo.

Knjižničarke – osebne profesionalne značilnosti

Pri osebnih profesionalnih značilnostih gre za skupek osebnih oziroma na osebo vezanih značilnosti, ki so obenem nujne za uspešno in kakovostno knjižničarsko delo, ker neposredno podpirajo značilnosti in zahteve profesije oziroma so z njimi neločljivo povezane.

Ko povežemo, kot smo jih poimenovali, osebne profesionalne značilnosti, ugotovimo, da je število knjig, ki jih ima knjižničarka doma, statistično značilno povezano z izbiro pogostosti določenih aktivnosti. Natančneje, skupno število knjig je povezano s pogostostjo branja za razvedrilo in sprostitev pa tudi s količino časa za branje. To kaže na jasno povezavo med bogato domačo knjižnico in bralnimi navadami v prostem času (tabela 4).

Tabela 4: Povezava med številom knjig doma in branjem za različne namene

Povezava s skupnim št. knjig doma				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Branje doma	χ^2	df	p	ϵ^2
za pripravo na delo	2,099	4	0,718	0,00648
za razvedrilo in sprostitev	29,419	4	<0,001	0,09080
za novice	0,940	4	0,919	0,00290
za profesionalni razvoj	7,226	4	0,124	0,02230
za osebni razvoj	7,399	4	0,116	0,02284

Knjižničarke, ki imajo več strokovnih knjig doma, pogosteje berejo za strokovno izpopolnjevanje, osebno rast in pripravo na delo (tabela 5).

Tabela 5: Povezava namena branja doma in števila strokovnih knjig doma

Povezava s št. strokovnih knjig doma				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Branje doma	χ^2	df	p	ϵ^2
za pripravo na delo	11,46	4	0,022	0,03537
za razvedrilo in sprostitev	12,77	4	0,012	0,03942
za novice	1,50	4	0,827	0,00462
za profesionalni razvoj	26,92	4	<0,001	0,08307
za osebni razvoj	21,17	4	<0,001	0,06535

Šolske knjižničarke z več knjigami doma (vseh vrst) namenijo več časa branju knjig (tabela 6). Ugotovljena je tudi povezava med številom knjig in interesom za uporabo družbenih omrežij. Druge prostochasne aktivnosti nimajo statistično značilnih povezav, zato bi lahko zgornji dve značilnosti razumeli kot specifiko šolskih knjižničark: tiste z več knjigami imajo večji interes za branje ter uporabo družbenih omrežij.

Tabela 6: Povezanost skupnega števila knjig doma in količino časa, ki jo knjižničarke namenijo za različne dejavnosti

Povezava s skupnim št. knjig doma				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Koliko časa za ...	χ^2	df	p	ϵ^2
spletni nakupi	5,59	4	0,232	0,01725
podkasti	3,63	4	0,458	0,01121
druženje	4,80	4	0,308	0,01481
glasba	1,16	4	0,884	0,00358
računalniške igre	4,02	4	0,404	0,01240
telesna dejavnost	6,99	4	0,137	0,02156
filmi itd.	8,92	4	0,063	0,02753
zvočne knjige	4,78	4	0,311	0,01474
družbena omrežja	12,00	4	0,017	0,03705
branje knjig	18,89	4	<0,001	0,05832
TV	2,26	4	0,687	0,00699
nakupovalna središča	2,86	4	0,581	0,00883
ustvarjanje	5,13	4	0,274	0,01584
branje časopisov itd.	4,08	4	0,396	0,01258

Tabela 7: Povezanost skupnega števila knjig doma in pogostostjo branja doma za različne namene

Povezava s skupnim št. knjig doma			
T-test neodvisnih vzorcev – Mann-Whitneyjev U (biseriialna korelacija rangov)			
Koliko časa za ...	Statistika	p	Velikost učinka
pripravo na delo	2017	0,094	0,230
razvedrilo in sprostitev	1090	<0,001	0,584
novice	2128	0,124	0,187
profesionalni razvoj	1781	0,019	0,320
osebni razvoj	1759	0,017	0,328

Opomba: $H_a \mu_{Ne} \neq \mu_{Da}$

Rezultati t-testa kažejo, da obstajajo tudi statistično značilne razlike v pogostosti branja glede na število knjig doma. Šolske knjižničarke z večjo domačo zbirko pogosteje berejo za razvedrilo in sprostitev, profesionalni in osebni razvoj. Najmočnejši učinek je bil zaznan pri branju za sprostitev ($r = 0,584$), kar potrjuje, da je bogata domača knjižnica povezana z bolj raznolikimi in pogostejšimi bralnimi navadami.

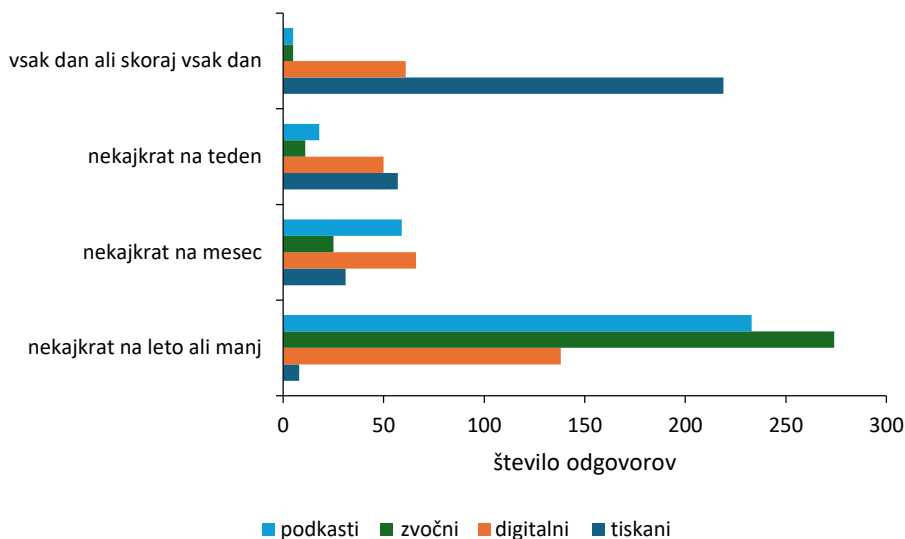
Branje: število, jezik, format, čas, pogostost

Glede količine so šolske knjižničarke v mesecu pred izpolnjevanjem ankete v povprečju ($\bar{x}$) prebrale 4 knjige in pol, s standardnim odklonom (SD) kar 4,8 – torej so med njimi opazne velike razlike – odgovori se namreč gibljejo od 0 do 56 (tabela 9). Kot je še opazno iz odgovorov, berejo predvsem tiskane knjige, saj so e-knjig v preteklem mesecu prebrale zgolj 0,3, s standardnim odklonom 0,79.

Tabela 8: Število prebranih knjig v zadnjem mesecu (ne glede na jezik) (N = 322)

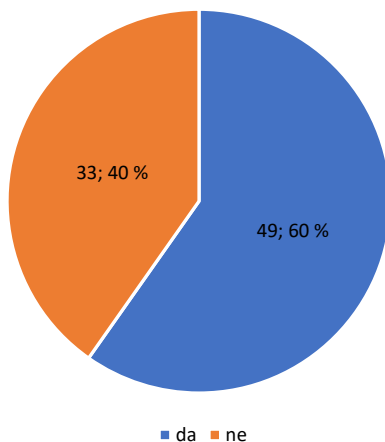
Število knjig	Frekvenca	Odstotek
0	4	1,2
1	24	7,5
2	70	21,7
3	75	23,3
4	49	15,2
5	40	12,4
6	10	3,1
7	11	3,4
8	4	1,2
9	5	1,6
10	11	3,4
11	3	0,9
12	3	0,9
14	2	0,6
15	3	0,9
20	4	1,2
Več kot 20	4	1,2

Tabela 8 pokaže, da je 90 % sodelujočih prebralo do 9 knjig, najvišje število prebranih knjig je bilo, kot omenjeno, 56. Po drugi strani šolske knjižničarke ne berejo e-knjig (84 %), saj je v zadnjih 12 mesecih eno e-knjigo prebralo 9 % (28) sodelujočih, dve knjigi 4 % (13), več kot tri, vendar manj kot pet pa zgolj 3 % sodelujočih (tabela 9 ter slika 11). Skromna uporaba digitalnega gradiva je zaskrbljujoča, saj gre za strokovne delavke, ki lahko tudi s priporočanjem netiskanih formatov gradiva spodbujajo branje in različne pismenosti, vendar so njihove možnosti bistveno omejene, če same tega gradiva ne uporabljajo in ne poznajo.

Slika 11: Pogostost branja/poslušanja različnih formatov

Slika 11 je povedna tudi glede uporabe zvočnih formatov ter podcastov, za katere se v mednarodnem prostoru sicer kaže, da vsaj do neke mere nadomeščajo uporabo tekstovne strokovne literature (Fras Popović in Vilar, 2022a, 2022b; Moorefield-Lang, 2017; Thomas, 2019). Uporaba je skromna, saj velika večina sodelujočih ta gradiva uporablja zelo redko in prej omenjeno za slovenske šolske knjižničarke, kot kaže, ne velja. Razlogov sicer nismo ugotavljali, lahko pa domnevamo, da se delno skrivajo v jeziku obstoječih gradiv (na to nakazujejo tudi rezultati v tabeli 9), njihovi (ne)dostopnosti ipd. Podobno kot pri digitalnih knjigah smo torej lahko zaskrbljeni tudi glede poznavanja – in posledično priporočanja – zvočnih knjig.

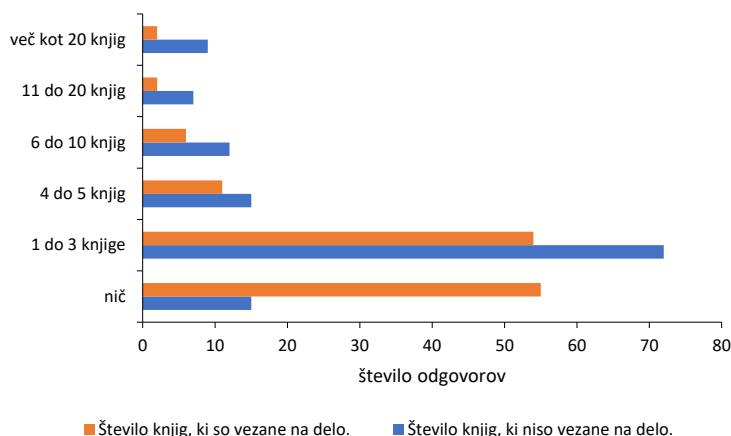
Slika 12: Poslušanje podcastov za službene namene

V tabeli 9 dodatno vidimo, da sodelujoče bistveno več berejo knjige v slovenščini kot v tujih jezikih ter bistveno več tistih (ne glede na jezik), ki niso vezane na delo. To kažejo visoka povprečja ($\bar{x}$) pri knjigah v slovenščini ter nižja pri knjigah v tujih jezikih. Mediane (Med) sicer niso enako visoke, kar pomeni, da je polovica sodelujočih dala odgovore pod to vrednostjo, dodatno na to nakazujejo tudi ne zelo visoki standardni odkloni (SD). Opozoriti je tudi treba, da pri knjigah v tujih jezikih veliko sodelujočih sploh ni podalo odgovora.

Tabela 9: Število prebranih knjig

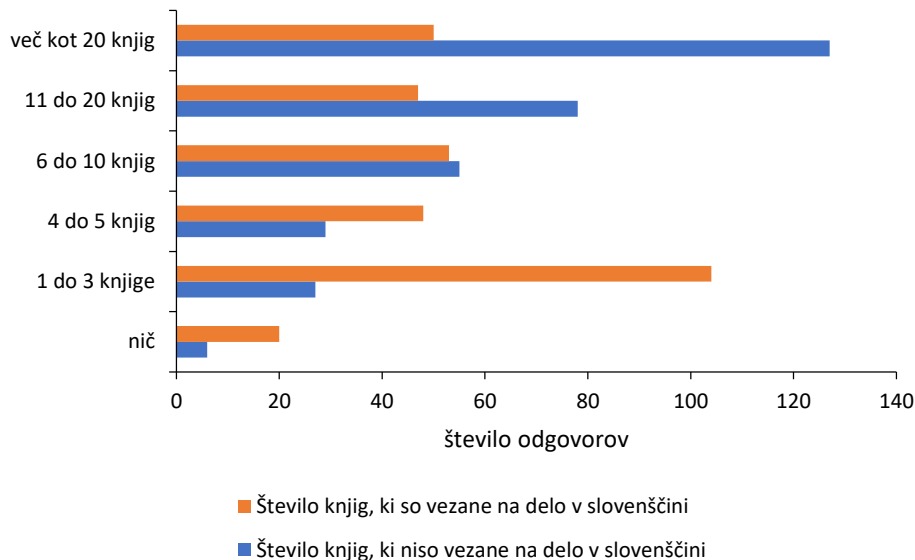
	Koliko knjig	Od tega e-knjig	Knjig v SLO v 12 mesecih – nevezano na delo	Knjig v SLO v 12 mesecih – vezano na delo	Pogostost branja knjig v tuj. j.	Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – nevezano na delo	Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – vezano na delo
N	322	320	322	322	322	322	322
Manjkajoče	28	30	28	28	192	192	192
$\bar{x}$	4,55	0,284	4,72	3,48	2,59	2,62	1,86
Med	3,00	0,00	5,00	3,00	2,00	2,00	2,00
SD	4,80	0,790	1,38	1,58	0,921	1,35	1,03
Min	0	0	1	1	1	1	1
Max	56	5	6	6	5	6	6

Glede na jezik šolske knjižničarke torej preferirajo branje v slovenščini (60 %), visok je tudi delež knjižničark (40 %), ki berejo v tujih jezikih (dodatno tudi slika 13), a količine gradiva niso velike, saj večina bere eno do tri knjige na leto, ki pa največkrat niso vezane na delo. Največ jih bere manj kot enkrat ali dvakrat na mesec (57 %) oziroma enkrat ali dvakrat na mesec (27 %). Tudi tukaj opazimo vrzel oziroma priložnosti za izboljšave, saj precej oziroma vedno več mladih bere v tujih jezikih (Gerčar idr., 2024) in je zato tovrstno poznavanje gradiva za knjižničarko, ki dela z mladimi, nujno potrebno.

Slika 13: Število prebranih knjig v tujem jeziku v zadnjih 12 mesecih (N = 130)

Šolske knjižničarke berejo večinoma v slovenščini (60 %), tako knjige, povezane z delom, kot tudi za sprostitev (slika 14). Tako jih je v zadnjih 12 mesecih 32 % prebralo eno do tri knjige, ki so vezane na delo, visok, 16 %, pa je tudi delež tistih, ki so prebrale več kot 20 knjig. Še enkrat toliko (39 %) je knjižničark, ki so enako količino knjig prebrale v druge namene kot za delo. Rezultati tako pokažejo, da knjižničarke berejo veliko knjig v slovenščini, vendar njihova vsebina ni povezana z delom.

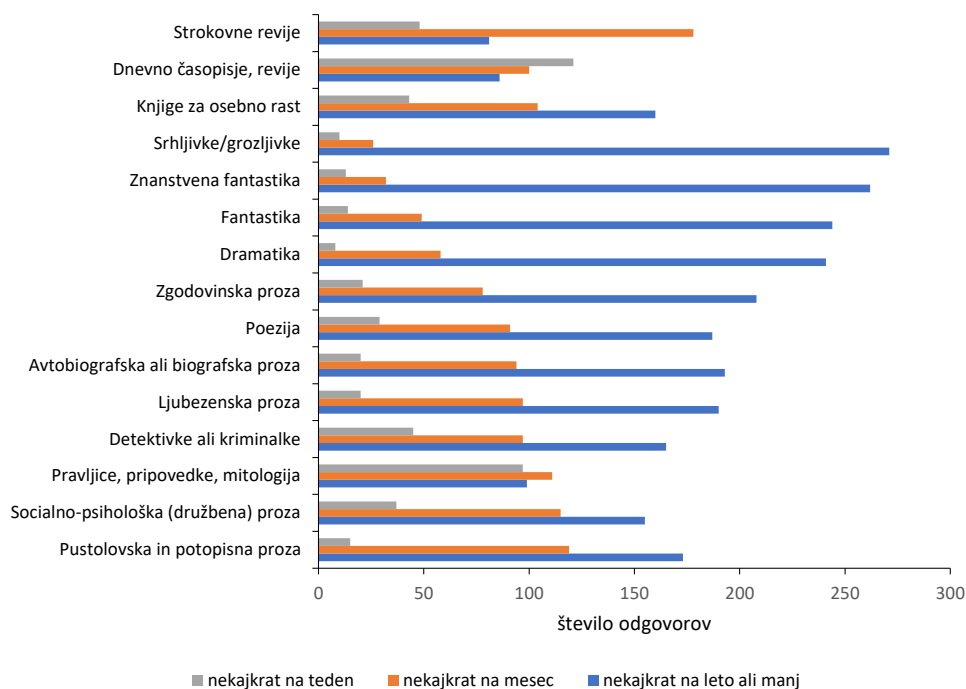

Slika 14: Število prebranih knjig v slovenščini v zadnjih 12 mesecih (N = 322)

V skupnem rezultati ankete prikazujejo, da več kot tretjina (39 %) šolskih knjižničark bere predvsem knjige v slovenščini, ki pa po vsebini niso vezane na delo. Glede na to, da berejo (slika 15) predvsem leposlovje, med katere uvrščamo poezijo, dramatiko in prozo z različnimi žanri, nas je zanimalo, kako pogosto berejo določene zvrsti oziroma žanre (slika 16). Najpogostejše šolske knjižničarke berejo pravljice, pripovedke, mitologijo (32 %), detektivke ali kriminalke (15 %) ter socialno-psihološko (družbeno) prozo (12 %) in to berejo nekajkrat na teden. Nekajkrat na mesec najraje posegajo po pustolovski in potopisni prozi, socialno-psihološki ter po pravljicah in mitologiji (36 %). Najredkeje (nekajkrat na leto ali manj) posegajo po srhljivkah ali grozljivkah (88 %), znanstveni fantastiki (85 %), dramatiki in fantastiki (79 %).

Kljub veliki popularnosti in izposoji knjig za osebno rast med uporabniki predvsem splošnih knjižnic pa več kot polovica šolskih knjižničark (52 %) redko, nekajkrat na leto ali manj poseže po tovrstni literaturi. Pri serijskih publikacijah pogosto nekajkrat

na teden berejo dnevno časopisje in revije (39 %), manj pa strokovne revije, samo 16 %. Po drugi strani pa je opazen delež knjižničark, ki berejo strokovne revije (26 %) in dnevno časopisje (28 %) zgolj nekajkrat na leto ali manj. S tega vidika je zaskrbljujoče, da se manj seznanjajo z dogajanjem v družbi in s strokovnimi tematikami.

Slika 15: Pogostost branja različnih zvrsti in vrst gradiva (N = 307)

Šolske knjižničarke pogosto berejo knjige pa tudi njihov čas strnjenega branja je razmeroma dolg. Dobra tretjina (38 %) si vzame od pol ure do ene ure in ponovno skoraj tretjina (31 %) celo eno do dve uri strnjenega branja. Morda je prav zato pogostost poslušanja gradiva v zvočni obliki veliko manjša, zgolj nekajkrat na leto ali manj (87 %), četudi se to poslušanje nanaša na službeni in prosti čas. Nekajkrat na mesec posluša zvočno gradivo samo 8 % (40) anketirank. Nekajkrat na teden poslušajo dnevno časopisje in revije (17 %) ter detektivke in kriminalke (10 %). Glede uporabe zvočnega gradiva nas lahko naše ugotovitve skrbijo podobno kot glede digitalnega gradiva, saj je treba za dobro svetovanje za branje gradivo najprej dobro poznati. Poslušanje podkastov, ki je v tujini izredno priljubljeno in začenja celo do neke mere nadomeščati ali vsaj dopolnjevati branje strokovne periodike (Fras Popović in Vilar, 2022a, 2022b; Moorefield-Lang, 2017; Thomas, 2019), med šolskimi knjižničarkami ni uveljavljeno, saj jih 74 % posluša podkaste nekajkrat na leto ali

manj, 19 % pa nekajkrat na mesec in od vseh vprašanih jih zgolj 14 % posluša podkaste za strokovne ali službene namene. Tako bi lahko rekli, da skromnejše spremljanje tega dela strokovnega dogajanja, tako v domači kot tudi tuji strokovni javnosti, pomeni, da marsikatero sodobno strokovno dognanje slovenskih šolskih knjižničark ne doseže. Domnevamo pa lahko, da na to lahko vplivajo dejavniki, kot so razpoložljivi čas, jezik itd.

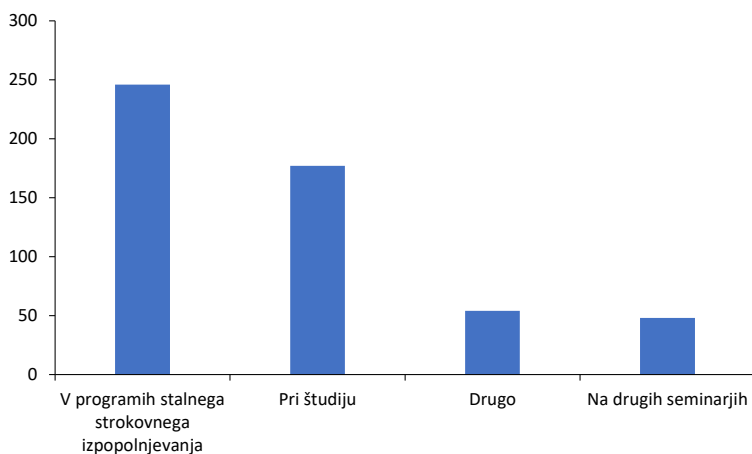
Podobno je tudi z branjem digitalnega gradiva, pri katerem opazamo velik razkorak med knjižničarkami: samo 44 % ga bere nekajkrat na leto, a 19 % bere vsak dan ali skoraj vsak dan. Pri tem prevladuje branje dnevnega časopisja in revij v digitalni obliki (45 %) in strokovnih revij (15 %).

Strokovno delo na področju branja

Za potrebe opravljanja svojega strokovnega dela na področju branja se šolske knjižničarke izobražujejo in usposabljaajo. Povezujejo se s strokovnimi delavci svoje institucije pri izvedbi različnih učnih ur ali drugih dejavnosti. V nadaljevanju je predstavljena samoocena kompetenc in motivacija za branje ter delovno okolje šolskih knjižničark.

Izobraževanje in usposabljanje za strokovno delo na področju branja

Pri usposabljanju za strokovno delo na področju spodbujanja branja se kaže moč permanentnega ter formalnega izobraževanja (slika 16 in tabela 10). Večina šolskih knjižničark je znanje pridobila v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja (79 %) in v času študija (57 %; možnih je bilo več odgovorov).

Slika 16: Pridobivanje znanja o branju

Navedle so tudi konkretne seminarje in izobraževanja. Iz navedenih seminarjev smo lahko povzeli najpogostejše načine izobraževanja:

1. Formalna izobraževanja in izobraževanja v okviru zavodov, društev in knjižnic:
 - Zavod Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ), ki organizira Bibliopedagoško šolo, študijske skupine,
 - društvo Bralna značka (seminarji, simpoziji, bralne čajanke),
 - izobraževanja na Filozofski fakulteti (ŠPIK),⁵
 - društvo Tačke pomagačke,
 - Kulturni bazar in knjižni sejmi,
 - seminarji za mentorje bralnih klubov,
 - Mestna knjižnica Ljubljana (strokovne srede) in Mariborska knjižnica (seminarji, Abc bralne pismenosti).
2. Neformalno izobraževanje in lastna iniciativa:
 - samostojno prebiranje strokovne literature in priročnikov,
 - spletni viri (Pinterest, dobre prakse v knjižnicah),
 - spletne revije in strokovni članki ter prispevki iz serijskih publikacij (npr. Bukla, Delo),
 - podkasti,
 - pripovedovalski festivali.
3. Izkušnje iz prakse:
 - iz vsakdanjega dela v šolah in knjižnicah,
 - pogovori in deljenje izkušenj s kolegi in sodelavci,
 - udeležba v projektih za spodbujanje branja (Rastem s knjigo, Rastoča knjiga, Menjaj branje in znanje, Da branje ne postane španska vas, Objem),
 - medobčinski aktivni šolskih knjižničarjev.

Število izobraževanj ter število ur izobraževanja, ki so se jih šolske knjižničarke udeležile v zadnjih treh letih, dokazuje, da se jih veliko na tem področju veliko in pogosto izobražuje (tabela 10). Na primer, od 311, ki so odgovorile na to vprašanje, se jih je polovica (51 %) udeležila več kot treh seminarjev, enega do dveh se jih je udeležilo 34 %, nobenega pa 14 % anketirank. Sicer je iz tabele 10 razvidno, da kot vir znanja najbolj cenijo stalno strokovno izpopolnjevanje (najvišje povprečje – $\bar{x}$), najmanj pa druge seminarje. Pri vprašanju »Kje so pridobile znanje« so sicer lahko izbrale več odgovorov.

5 Študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva.

Njihovo izobraževanje v zadnjih treh letih je v povprečju ($\bar{x}$) obsegalo dobre tri ure, glede na mediano (Med) pa se je večina udeležila manj kot treh izobraževanj. Slednji dve ugotovitvi nas sicer ne navdušita, saj bi bilo gotovo bolje, če bi se šolske knjižničarke izobraževale več in pogosteje, nismo pa ugotavljali razlogov.

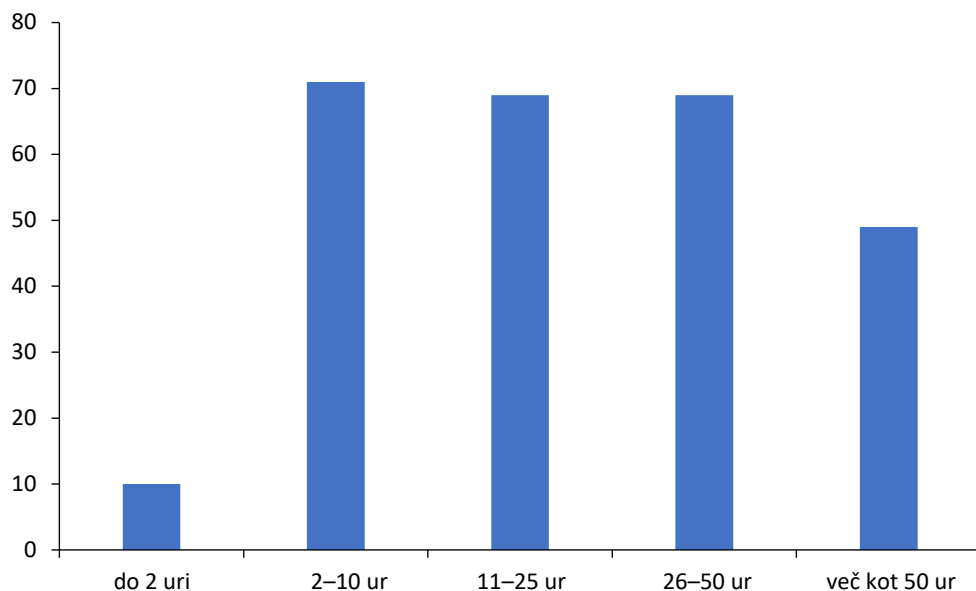
Tabela 10: Izobraževanje šolskih knjižničark

	Kje so pridobili znanja – študij	Kje so pridobili znanja – stalno izpop.	Kje so pridobili znanja – drugi sem.	Kje so pridobili znanja – drugo	Koliko ur izobr. v treh letih	Koliko izobr. v treh letih
N	311	311	311	311	268	311
Manjkajoče	39	39	39	39	82	39
$\bar{x}$	0,569	0,791	0,154	0,174	3,28	2,64
Med	1	1	0	0	3	3
SD	0,496	0,407	0,362	0,379	1,15	1,02
Min	0	0	0	0	1	1
Max	1	1	1	1	5	4

Svoj čas izobraževanja so glede na ure ocenile tudi natančneje (slika 17) in vidimo, da so se približno enaki deleži anketirank izobraževali med 2 in 10 urami, 11 do 25 ter 26 do 50 urami –iz tega torej dodatno vidimo, da so šolske knjižničarke deležne zelo različne količine izobraževanja za spodbujanje branja. Ob tem je pomembno poudariti, da jih je bilo 33 % tudi vključenih v posebne programe ali raziskovalne projekte, ki spodbujajo branje: Rastem s knjigo, Naša mala knjižnica, Bralna značka, Menjaj branje in sanje, Domoznanska bralna značka, Objem, R.E.A.D., Noč knjige, Andersenova noč bralnice, Beremo skupaj, Eko branje za eko življenje, Branje ne pozna meja, gg4u, Bralni požiralniki, Obudimo pisanje pisem, Nogometastični, družinska pismenost, medgeneracijsko branje, Druži nas branje, Rovka črkolovka, Podarim knjigo – dobim knjigo, nemška bralna značka, Bodi kul, beri ful.

Navedene projekte in programe lahko razdelimo v naslednje kategorije:

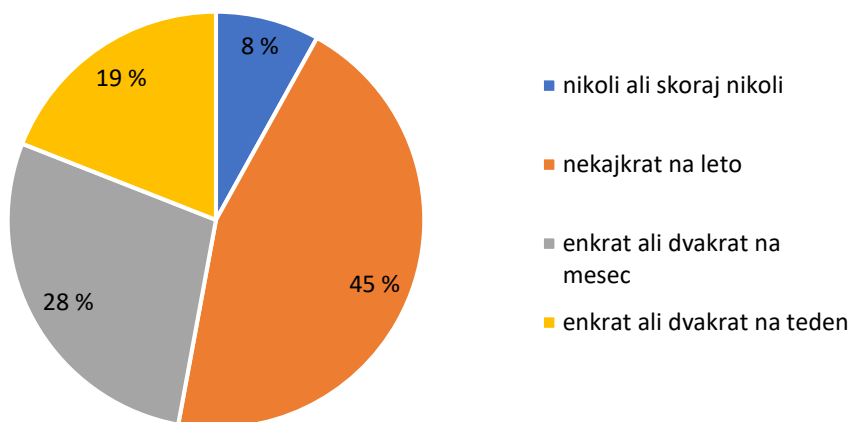
1. mednarodni bralni projekti in programi,
2. nacionalni bralni projekti in programi,
3. lokalni projekti in programi,
4. šolski projekti in programi,
5. sodelovalni projekti in programi dveh ali več ustanov,
6. raziskovalni projekti.

Slika 17: Število ur izobraževanja šolskih knjižničark o branju, razvoju bralnih zmožnosti in motivaciji za branje v zadnjih treh letih

Sodelovanje s strokovnimi delavci pri pripravi in izvedbi učnih ur

Šolske knjižničarke sodelujejo in se povezujejo s strokovnimi sodelavci pri pripravi in izvedbi učnih ur v izobraževalni ustanovi ali knjižnici (slika 19 in tabela 11), a jih največji delež to počne le nekajkrat na leto (45 %), četrtna enkrat ali dvakrat na mesec, 17 % pa enkrat ali dvakrat na teden. Takšnih, ki ne sodelujejo in se ne povezujejo, je najmanj, a še vedno 8 %. Skupaj s slabo polovico, ki se povezuje zgolj nekajkrat letno, vidimo, da je sodelovanje s strokovnimi delavci precej omejeno pri več kot polovici šolskih knjižničark. V tabeli 11 dodatno vidimo, da polovica knjižničark s strokovnimi delavci sodeluje nekajkrat na leto ali redkeje (to kaže mediana – Med) ter da med njimi res ni večjih razlik (to kaže standardni odklon – SD).

Slika 18: Sodelovanje šolskih knjižničark s strokovnimi delavci v vzgoji in izobraževanju

Tabela 11: Pogostost sodelovanja s strokovnimi delavci v vzgoji in izobraževanju

	Pogostost sodelovanja s str. del. v VIZ
N	310
Manjkajoče	40
$\bar{x}$	2,58
Med	2,00
SD	0,888
Min	1
Max	4

Glede na lastne pozitivne izkušnje za spodbujanje razvoja bralnih zmožnosti je 99 šolskih knjižničark drugim priporočilo naslednje dejavnosti in spodbude:

1. Pristopi k spodbujanju branja:

- glasno branje učencem (tudi starejšim) in branje s strastjo ter navdušenjem;
- svetovanje učencem glede izbire knjig in spodbujanje k izražanju lastnih bralnih interesov;
- bralne aktivnosti v šoli, kot so bralni klubi, bralne značke za učence in učitelje, predstavitve knjig, srečanja z avtorji.

2. Branje kot dnevna navada tako za učence kot knjižničarke:

- branje vsak dan, tudi samo za nekaj minut, da postane navada;
- pomembnost branja pred spanjem in vključevanje branja v dnevno rutino;

- iskanje priložnosti za branje, kot so bralni odmori ali obisk knjižnice;
 - branje kot sprostitvev, odklop od sveta in umirjanje.
3. Podpora in motivacija za branje:
- spodbujanje učencev k branju različnih vrst besedil, vključno z žanri, ki jim niso običajni;
 - nove ideje in aktivnosti za promocijo branja: tematski tedni, izmenjava knjig, bralne akcije;
 - povezovanje z družino in širšo skupnostjo za spodbujanje branja, vključno z otroki, starši in sodelavci;
 - pomoč pri izbiri knjig, ki ustrezajo interesom bralca, in ustvarjanje ponudbe gradiva v knjižnici.
4. Branje kot način razvoja in širjenja obzorij:
- branje kot sredstvo za širjenje znanja, razumevanje različnih perspektiv in razvijanje argumentacije;
 - povezovanje branja z ustvarjalnostjo: risanje, pisanje, predstavljanje prebranega;
 - razvoj domišljije in besednega zaklada skozi različne žanre, od humorne literature do klasikov;
 - razumevanje branja kot veščine, ki prispeva k večjemu kritičnemu razmišljanju in svobodi mišljenja.
5. Dejavnosti in projekti za spodbujanje branja:
- organiziranje bralnih dogodkov: Noč knjige, knjižni sejmi, bralni izzivi, bralni klubi;
 - sodelovanje v projektih spodbujanja branja na različnih ravneh;
 - uporaba metod, kot so glasno branje, branje po delih, predstavitev novitet v razredu;
 - razvijanje bralnih kompetenc z različnimi dejavnostmi: bralne razstave, knjižne uganke, sodelovanje z literarnimi ustvarjalci.
6. Kvaliteta in raznolikost knjižničnega gradiva:
- poskrbeti, da gradivo, ki ga ponujamo, ustreza interesom uporabnikov in je kakovostno (tako klasično kot sodobno);
 - pomembnost raznolikega gradiva v knjižnici in izbira knjig glede na potrebe učencev;
 - razumevanje, da branje ni samo za točke ali nalogo, ampak za osebno zadovoljstvo in duhovno rast.

7. Branje kot družabni in kulturni dogodek:

- branje kot priložnost za druženje z drugimi: pogovori o knjigah, izmenjava mnenj;
- povezovanje z vrstniki, sodelavci in starši v bralnih dejavnostih;
- predstavljanje knjig in izmenjava priporočil med učenci, sodelavci ter prijatelji.

V komentarjih, ki so jih šolske knjižničarke podale v zadnjem vprašanju ankete, je navedenih veliko razmišljanj, ki pa se ne nanašajo nujno samo na branje, temveč na izzive in težave, s katerimi se srečujejo pri svojem delu. Komentarje smo razdelili na pozitivne in negativne. Slednji dajejo realno sliko o trenutnih izzivih in aktualnem stanju v šolskih knjižnicah in odslikavajo močno potrebo po sistemskih spremembah. Nekateri so bolj ali manj posredno povezani z branjem in bralno kulturo v šolski knjižnici. Zaslediti je močno negativen podton, nezadovoljstvo in opozorila na sistemske napake, ki tarejo šolske knjižničarke. Poudarjeni so bili naslednji negativni komentarji:

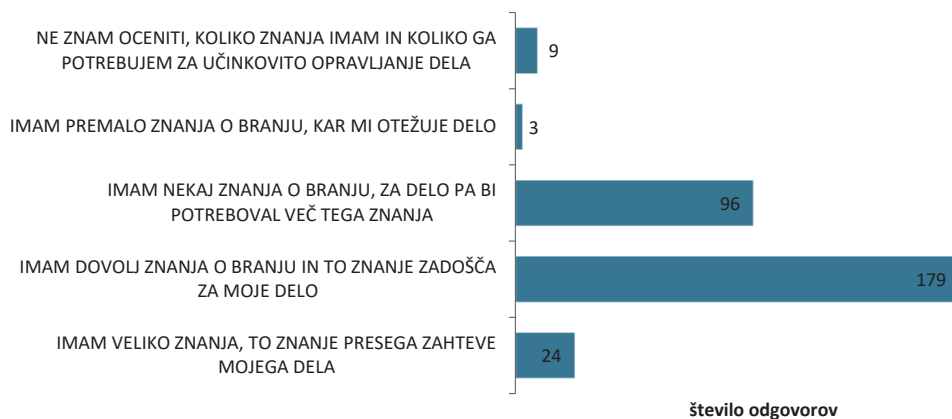
- opozarjanje na zapostavljenost šolskih knjižnic;
- finančna podhranjenost in sistemska neurejenost (neurejeno financiranje nakupa knjig in finančna omejenost nakupa gradiva, ravnatelji ne namenijo denarja za knjige, nenamenska finančna sredstva za nakup knjig ter delovanje knjižnice);
- obremenjenost šolskih knjižničark zaradi velikega števila obveznosti za različna področja, tudi za nadomeščanja v času odsotnosti učiteljev;
- neprepoznavnost branja kot vrednote;
- pomanjkanje podpore s strani vodstva (ni denarja za nakup knjig, ni podpore za sodelovanje v projektih);
- problematičen status in položaj šolskega knjižničarja v kolektivu – strokovni sodelavci v šoli gledajo na šolskega knjižničarja kot na nekoga, ki »ima veliko časa« in je priročen za nadomeščanja;
- pomanjkanje strokovne podpore s strani institucij (ministrstva, Zavoda RS za šolstvo in NUK-a);
- brez ustreznih pravilnikov, strategij;
- izgorelost in opazanje odhajanja z delovnega mesta šolskega knjižničarja;
- slabo oziroma nedelujoče platforme za dostop do e-knjig s strani šolskih knjižnic.

Med pozitivnimi komentarji pa poudarjamo naslednje vidike:

- izražena strast šolskih knjižničark do branja in poučevanja;
- predlogi za izboljšanje bralne kulture v šolah;
- opozorila na pomen sodelovanja s starši;
- predlogi za nacionalno podporo branju;
- pohvala za knjižničarke, ki se trudijo kljub težkim razmeram;
- vloga branja pri razvoju možganov in motivacije;
- konstruktivni predlogi glede knjig za mladino in tujce;
- vztrajanje pri poslanstvu kljub težavam.

Samoocena kompetenc in motivacije za branje ter odnosa do branja

Šolske knjižničarke so ocenile, ali jim pridobljena znanja zadostujejo za učinkovito opravljanje dela (slika 20). Temu je pritrdilo 51 % anketirank, ki menijo, da imajo dovolj znanja o branju in to znanje zadošča za njihovo delo, skoraj tretjina (28 %) pa meni, da imajo nekaj znanja o branju, za delo pa bi potrebovali več tega znanja. Le tri ocenjujejo svoje znanje kot pomanjkljivo in le devet jih svojega znanja ne zna oceniti. Tolikšne prepričanosti ne zasledimo pri določenih drugih profilih (npr. splošnih knjižničarkah, kot ugotavljata Fras Popović in Vilar v poglavju 4 te monografije) in to je seveda zelo pozitivna ugotovitev.

Slika 19: Mnenje šolskih knjižničark o količini znanja za spodbujanje branja

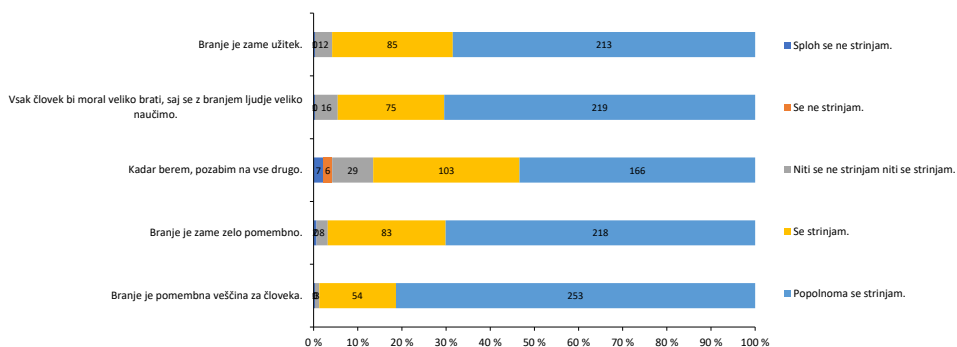
Prav tako so šolske knjižničarke suverene glede svojega odnosa do branja (tabela 12, slika 21), povprečja ($\bar{x}$) in mediane (Med) so visoke ter glede tega med njimi ni velikih razlik, kot kažejo standardni odkloni (SD), in to je seveda zelo dobro izhodišče pri vzpostavljanju njihovega položaja med strokovnjaki, ki spodbujajo branje. Več kot 90 % jih je namreč odgovorilo, da se strinja (30 %) oziroma popolnoma strinja (61 %), da je branje eden njihovih najljubših hobijev in da v branju uživajo (27 % se strinja in 68 % se popolnoma strinja). Visoko je tudi strinjanje s trditvijo (33 % se strinja, 53 % se popolnoma strinja), da ko berejo, pozabijo na vse drugo. Do knjig imajo pozitiven odnos, saj velika večina (29 % in 62 %) rada dobi knjigo za darilo. Zelo rade se pogovarjajo o knjigah z drugimi ljudmi (39 % se strinja, 50 % se popolnoma strinja), kar predstavlja tudi odlično izhodišče za nadaljnjo profesionalizacijo njihovega strokovnega dela pri spodbujanju branja. Obstaja pa desetina respondentk, ki se niti ne strinja niti se strinja, da se radi pogovarjajo o knjigah z drugimi ljudmi (10 %), da ko berejo pozabijo na vse drugo (9 %) in da je branje eden njihovih najljubših hobijev (8 %). Vidimo torej, da določen (sicer ne večinski) delež šolskih knjižničark ni med bralnimi navdušenkami in za spodbujanje branja morda ni najprimernejši.

Tabela 12: Interes šolskih knjižničark za branje

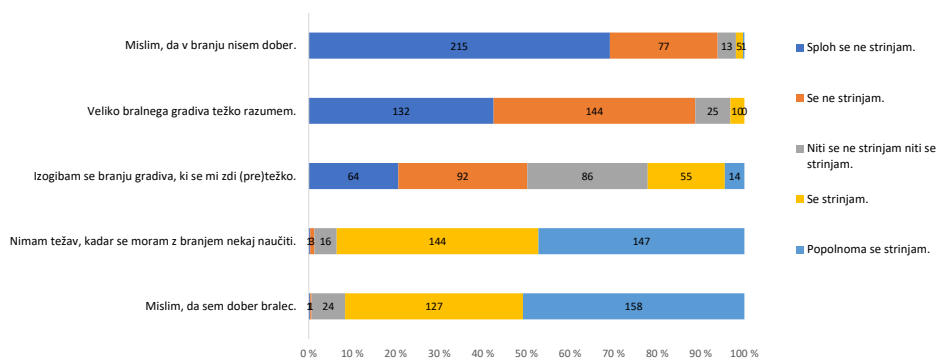
	Eden najljubših hobijev	Rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah	Rad dobim knjigo za darilo	Branje je užitek	Ko berem, pozabim na vse drugo
N	311	311	311	311	311
Manjkajoče	39	39	39	39	39
$\bar{x}$	4,49	4,34	4,51	4,64	4,33
Med	5	4	5	5	5
SD	0,753	0,783	0,731	0,590	0,893
Min	1	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5

O sebi pretežno menijo (slika 22 in tabela 13), da so dobre bralke (92 % se jih strinja oziroma popolnoma strinja). Povprečja ($\bar{x}$) in mediane (Med) so visoke (pri obrnjenih vprašanjih pa nizke) ter glede tega med njimi ni velikih razlik, kot kažejo nizki standardni odkloni (SD); edina izjema je mnenje glede izogibanja (pre)težkemu gradivu, pri čemer so razlike nekoliko večje. Nimajo težav, ko se morajo z branjem nekaj naučiti (46 % se strinja; 47 % se popolnoma strinja). Skladno s tem se večina (69 %) sploh ne strinja s trditvama, da v branju niso dobre (69 % sploh se ne strinjam; 25 % se ne strinjam) in da veliko bralnega gradiva težko razumejo (42 % sploh se ne strinja; 4 %

se ne strinja). Pri trditvi, da se izogibajo branju gradiva, ki se jim zdi (pre)težko, pa niso tako prepričane in so mnenja veliko bolj deljena.

Slika 20: Strinjanje šolskih knjižničark s trditvami o branju

Slika 21: Mnenja šolskih knjižničark o svoji bralni kompetentnosti

Tabela 13: Mnenja šolskih knjižničark o svoji bralni kompetentnosti

Kakšen bralec ...	Sem dober bralec	Lahko se učim z branjem	Izogibam se (pre)težkemu gradivu	Veliko gradiva težko razumem	Nisem dober bralec
N	311	311	311	311	311
Manjkajoče	39	39	39	39	39
$\bar{x}$	4,41	4,39	2,56	1,72	1,39
Med	5	4	2	2	1
SD	0,676	0,663	1,13	0,746	0,677
Min	1	1	1	1	1
Max	5	5	5	4	5

Z motivacijo za branje je tesno povezano mnenje o pomenu in vplivu branja (tabela 14). Tu glede šolskih knjižničark ni dvoma: branje se jim zdi pomembno. Povprečja ($\bar{x}$) in mediane (Med) so visoke (pri obrnjenih vprašanjih pa nizke) ter glede tega med njimi ni velikih razlik, kot kažejo nizki standardni odkloni (SD), razen pri vprašanju o mnenju, da branje ni tako pomembno, ker se lahko učimo tudi drugače – tu se mnenja očitno bolj razhajajo. Branje je pomembna večšina za človeka in vsak bi moral brati sta trditvi, pri katerih je zaznано le malo razhajanj v mnenjih. Več razhajanj je opazno pri trditvi, da branje ni tako pomembno. V splošnem se večina šolskih knjižničark strinja, da je branje med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti v življenju (39 % se strinja; 38 % se popolnoma strinja). Skladno s tem se tudi 95 % ne strinja, da se jim zdi branje v prostem času izguba časa in raje počno kaj drugega. Šolske knjižničarke torej ne dojemajo branja kot izgube časa, med njimi pa so samo tri knjižničarke, ki raje počnejo v svojem prostem času kaj drugega (1 % se strinja oziroma popolnoma strinja).

Tabela 14: Mnenja o pomembnosti branja

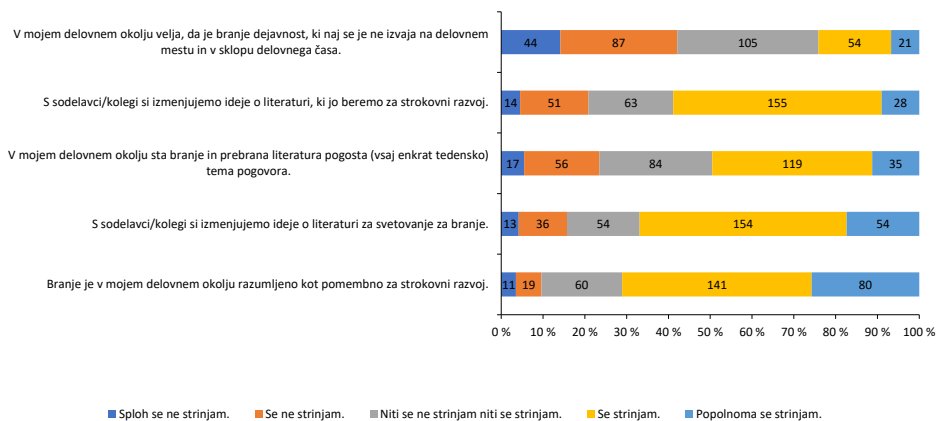
	Pomembna večšina za človeka	Vsak bi moral veliko brati	Ni tako pomembno	Med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti	Zame zelo pomembno	Izguba časa
N	311	311	311	311	311	311
Manjkajoče	39	39	39	39	39	39
$\bar{x}$	4,79	4,64	2,24	4,09	4,66	1,32
Med	5	5	2	4	5	1
SD	0,471	0,610	1,21	0,893	0,596	0,615
Min	1	1	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5	5

Elementi delovnega okolja

V kontekstu bralne kulture je pomembno, da razumemo, v kakšnem delovnem okolju delujejo šolske knjižničarke (slika 18 in tabela 15). Presenetljivo je dejstvo, da v svojem tedenskem načrtu delovnih obveznosti večina (68 %) nima predvidenega časa za branje, s trditvijo, da je »Branje dejavnost, ki naj se je ne izvaja na delovnem mestu in v sklopu delovnega časa«, pa se strinja le 24 %. Presenetljivo pa je tudi, da je skupno strinjanje (se strinjam in se popolnoma strinjam) največje – in pravzaprav zelo visoko (71 %) – pri trditvi »Branje je v mojem delovnem okolju razumljeno kot pomembno za strokovni razvoj«. S tem je zagotovo povezano tudi, da si jih veliko s sodelavci/kolegi izmenjuje ideje o literaturi za svetovanje za branje (67 %) in za strokovni razvoj

(59 %), a glede na podatke je to povezano z branjem v svojem prostem času. Skladno s tem imamo tudi dve skoraj enako veliki skupini glede mnenja, da sta v njihovem »delovnem okolju branje in prebrana literatura pogosta (vsaj enkrat tedensko) tema pogovora«: 18 % se ne strinja, 27 % jih ni prepričanih, 38 % pa se jih strinja glede mnenja, da si s sodelavci/kolegi izmenjujejo ideje o literaturi. Gotovo pride pri šolskih knjižničarkah do izraza drugačen delovni kolektiv in delovno okolje kot npr. v splošni knjižnici ali visokošolski knjižnici (ena od podobnosti slednjih s šolskimi pa je, da so knjižničarji prav tako pogosto edini zaposleni v knjižnici). V šolskih knjižnicah so namreč knjižničarke najpogostejše same ter se tudi zaradi tega težje povezujejo z drugimi v knjižničarski stroki. A kot kaže, se šolske knjižničarke vendarle večinoma povezujejo s svojim kolektivom na šoli, kar je razveseljujoče, bilo pa bi še bolj, če med njimi ne bi zaznali razmeroma velikih razlik (kot jih kažeta slika 18 in tabela 15).

Na vprašanje, ali imajo v tedenskem načrtu svojih delovnih obveznosti predviden čas za branje, je jih je 32 % odgovorilo pritrdilno, 68 % pa tega časa v svojih delovnih obveznostih nima. Podale so tudi odgovore, kako ocenjujejo bralno kulturo v svojem lokalnem okolju (slika 18 in tabela 15).

Slika 22: Ocenjevanje bralne kulture v delovnem okolju šolskih knjižničark

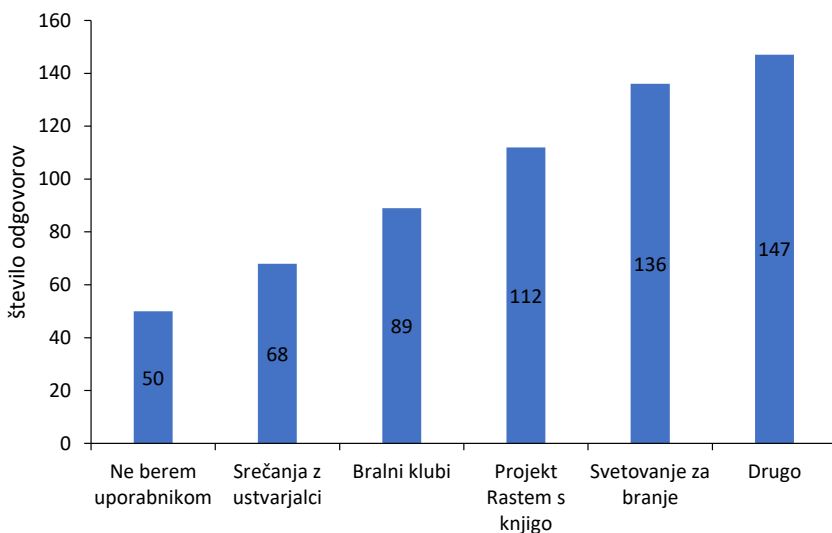
Pomembno sporočilo je, da se jih 71 % strinja oziroma popolnoma strinja, da je branje v njihovem delovnem okolju razumljeno kot pomembno za strokovni razvoj in da si 68 % s kolegi in sodelavci izmenjuje ideje o literaturi za svetovanje za branje. Malo manj – za polovico – je to tedenska tema pogovora. Veliko bolj je poudarjeno branje literature kot pa gradiva za strokovni razvoj, saj se s tem strinja oziroma popolnoma strinja 59 %. Po drugi strani pa jih kar 23 % ocenjuje, da branje v njihovem delovnem

okolju ni zaželeno. V tabeli 15 dodatno vidimo (na osnovi povprečnih vrednosti – $\bar{x}$ ter median – Med, da medtem ko so mnenja šolskih knjižničark pri večini postavk precej enotna (to kažejo razmeroma nizki standardni odkloni – SD) in se gibljejo med neodločenostjo ter strinjanjem (torej med 3 in 4), je še največ razlik pri mnenju, da je branje na delovnem mestu nezaželeno. Tam je povprečje sicer nižje (kar seveda ni dobro, ker pomeni, da to velja za več sodelujočih), a iz višjega standardnega odklona vidimo, da so bili odgovori knjižničark manj enotni.

Tabela 15: Bralna kultura v delovnem okolju šolskih knjižničark

	Pomembno za strokovni razvoj	Nezaželeno na delovnem mestu	Pogosta tema pogovora	S sodelavci si izmenjujemo ideje o literaturi za strokovni razvoj	Sod. si izmenjujemo ideje o literaturi za svetovanje za branje
N	311	311	311	311	311
Manjkajoče	39	39	39	39	39
$\bar{x}$	3,84	2,75	3,32	3,42	3,64
Med	4	3	3	4	4
SD	0,995	1,11	1,06	1,01	1,03
Min	1	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5

Ugotavljali smo, pri katerih oblikah knjižničnih dejavnosti knjižničarke osebno glasno berejo uporabnikom (možno je bilo izbrati več odgovorov), kar prikazuje slika 23. Največ jih bere na svetovanju za branje, projektu Rastem s knjigo, v bralnih klubih ali ko imajo srečanja z ustvarjalci. Samo 16 % šolskih knjižničark svojim uporabnikom ne bere na glas. Velik delež jih je izbral kot drugo možnost in navedli so različne dogodke, ki so jih želeli posebej omeniti. Tako so navedle bibliopedagoške ure v knjižnici ali pri pouku, knjižnično informacijsko znanje (KIZ), pravljične in bralne urice, ki so namenjene predvsem najmlajšim, tudi obisk vrtca, pouk in medpredmetno povezovanje, dneve dejavnosti in projekte ter interesne dejavnosti, kot je npr. knjižničarski krožek.

Slika 23: Glasno branje svojim uporabnikom

Bralna usposobljenost, interes, izobraževanje

Ko povežemo razloge za branje doma oziroma pogostost branja doma za različne namene ter čas, ki ga tedensko namenjajo različnim aktivnostim, z mnenji s področja usposobljenosti za spodbujanje branja, izobraževanja o branju ter s tem, kje so svoje znanje pridobili (tabele 14–18), se izrisuje zanimiva in celovitejša slika povezav osebnih in poklicnih značilnosti šolskih knjižničark. Podobno kot pri splošnih knjižničarkah v poglavju 5, čeprav z razlikami, tudi tukaj odkrijemo vpliv posameznikovih osebnih bralnih praks in motivacije na strokovno usposobljenost ter pripravljenost za izvajanje nalog s področja spodbujanja branja v okviru knjižničarskega poklica.

Mnenje šolskih knjižničark o svoji usposobljenosti statistično značilno variira glede na to, ali berejo doma za razvedrilo/sprostitve ali za osebni razvoj (tabela 16). Ti dve vrsti branja sta torej najbolj povezani z boljšim mnenjem o svoji strokovni usposobljenosti, čeprav so učinki razmeroma majhni.

Tabela 16: Povezava med mnenjem o svoji usposobljenosti ter razlogi za branje doma

Povezava z mnenjem o svoji usposobljenosti				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Branje doma	χ^2	df	p	ϵ^2
za pripravo na delo	2,78	4	0,595	0,00897
za razvedrilo in spr.	11,82	4	0,019	0,03812
za novice	1,36	4	0,850	0,00440
za profesionalni razvoj	5,30	4	0,258	0,01711
za osebni razvoj	13,08	4	0,011	0,04220
drugo	3,27	3	0,352	0,09608

Pogostosti branja doma za razvedrilo in sprostitev, profesionalni in osebni razvoj so statistično značilno povezane z izobraževanjem o branju v zadnjih treh letih (tabela 17 in 18). Število opravljenih izobraževanj ima statistično značilen vpliv na bralne navade doma, predvsem pri branju za razvedrilo in sprostitev, profesionalni in osebni razvoj, kar nakazuje, da strokovno aktivnejši posamezniki več berejo tudi v osebne in profesionalne namene.

Tabela 17: Povezava med številom izobraževanj in razlogi za branje doma

Povezava s številom izobraževanj				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Branje doma	χ^2	df	p	ϵ^2
za pripravo na delo	7,142	3	0,067	0,02304
za razvedrilo in spr.	17,389	3	<0,001	0,05609
za novice	2,846	3	0,416	0,00918
za profesionalni razvoj	8,838	3	0,032	0,02851
za osebni razvoj	8,875	3	0,031	0,02863
drugo	0,484	3	0,922	0,01424

Glede na število ur izobraževanj (tabela 18) pa lahko ugotovimo, da posameznice, ki so opravile več ur izobraževanj, pogosteje berejo za sprostitev, za profesionalni razvoj in z namenom boljše priprave na delo. Več opravljenih ur izobraževanja je torej povezano z večjo bralno aktivnostjo in z raznolikostjo bralnih namenov, kar je lahko kazalnik osebne in profesionalne rasti šolskih knjižničark.

Tabela 18: Povezava med številom ur izobraževanja in razlogi za branje doma

Povezava s številom ur izobraževanja				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Branje doma	χ^2	df	p	ϵ^2
za pripravo na delo	12,08	4	0,017	0,0453
za razvedrilo in spr.	24,16	4	<0,001	0,0905
za novice	3,58	4	0,466	0,0134
za profesionalni razvoj	16,99	4	0,002	0,0636
za osebni razvoj	7,82	4	0,098	0,0293
drugo	5,60	4	0,231	0,1806

Ugotovili smo tudi, da obstajajo statistično značilne razlike v številu in trajanju izobraževanj, predvsem pri stalnem strokovnem izpopolnjevanju in drugih seminarjih (tabela 19). Način pridobivanja znanja oziroma vrsta izobraževanja je povezana z dejanskim vedenjem, se pravi s tem, koliko se posamezniki izobražujejo. Stalno izpopolnjevanje in drugi seminarji sta področji, pri katerih obstajajo statistično značilne razlike tako glede na pogostost kot trajanje izobraževanja. Posameznice, ki so se izobraževale večkrat oziroma dlje, so za to uporabile obe obliki izobraževanja.

Tabela 19: Povezava količine in ur izobraževanj v zadnjih treh letih in vrste izobraževanja

T-test neodvisnih vzorcev – Mann-Whitneyjev U			
Povezava s:		Statistika	p
Število izobraževanj v treh letih	študij	11.253	0,422
	stalno izpopolnjevanje	3529	<0,001
	drugi seminarji	4701	0,003
	drugo	5844	0,058
Število ur izobraževanj v treh letih	študij	8743	0,981
	stalno izpopolnjevanje	3036	0,007
	drugi seminarji	4130	0,023
	drugo	4140	0,593

Opomba: $H_a: \mu_1 \neq \mu_0$

Primerjali smo skupine šolskih knjižničark, ki različno ocenjujejo svojo usposobljenost za spodbujanje branja, in ugotavljali, ali med temi skupinami obstajajo razlike v količini časa, ki ga namenjajo različnim priložnostnim dejavnostim, kot so družbena omrežja, glasba, branje, igre itd. (tabela 20). Statistično značilno se razlikujejo glede

časa, ki ga šolske knjižničarke namenijo družbenim omrežjem, spletnim nakupom, druženju z drugimi, poslušanju glasbe in telesni dejavnosti. Več časa tem dejavnostim, ki bi jih lahko označili za manj povezane z branjem, namenjajo tiste, ki svojo usposobljenost ocenjujejo slabše.

Tabela 20: Povezava med oceno svoje usposobljenosti ter količino časa za različne prostočasne dejavnosti

Povezava z mnenjem o svoji usposobljenosti				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) –Kruskal-Wallisov H				
Koliko časa za ...	χ^2	df	p	ϵ^2
splet, nakupi (na računalniku, mobilniku)	11,637	4	0,020	0,03754
podkasti	0,676	4	0,954	0,00218
druženje	10,765	4	0,029	0,03473
glasba	9,623	4	0,047	0,03104
računalniške igre	2,318	4	0,678	0,00748
telesna dejavnost	10,092	4	0,039	0,03255
filmi itd.	4,232	4	0,376	0,01365
zvočne knjige	1,536	4	0,820	0,00495
družbena omrežja	12,490	4	0,014	0,04029
branje knjig	5,969	4	0,201	0,01926
TV	1,397	4	0,845	0,00451
nakupovalna središča	5,547	4	0,236	0,01789
ustvarjanje	1,707	4	0,789	0,00551
branje časopisov itd.	3,388	4	0,495	0,01093

Zanimive so tudi primerjave mnenj šolskih knjižničark o svoji usposobljenosti ter o odnosu do branja (tabeli 21 in 22). Ugotovili smo statistično značilne razlike v doživljanju branja kot užitka med skupinami z različnim mnenjem o svoji strokovni usposobljenosti. Šolske knjižničarke z oceno višje strokovne usposobljenosti izražajo večji užitek ob branju in večji občutek potopitve v branje (ko berem, pozabim; tabela 19). Tiste, ki imajo boljše mnenje o svoji usposobljenosti za branje, pogosteje dojemajo branje kot pomembno življenjsko veščino, menijo, da je branje pomemben dejavnik za uspešnost v življenju, tiste pa, ki imajo nižjo profesionalno samopodobo, pogosteje menijo, da je branje izguba časa (tabela 20). Pozitivna percepcija branja kaže torej na višje, negativna pa na nižje mnenje o lastni usposobljenosti.

Tabela 21: Povezava med oceno svoje usposobljenosti ter interesom za branje

Povezava z mnenjem o svoji usposobljenosti				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Interes za branje	χ^2	Df	p	ϵ^2
eden najljubših hobijev	7,13	4	0,129	0,0230
rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah	8,37	4	0,079	0,0270
rad dobim knjigo za darilo	8,59	4	0,072	0,0277
branje je užitek	12,45	4	0,014	0,0402
ko berem, pozabim	9,85	4	0,043	0,0318

Tabela 22: Povezava med oceno svoje usposobljenosti ter oceno pomembnosti branja

Povezava z mnenjem o svoji usposobljenosti				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Kako pomembno je branje	χ^2	df	P	ϵ^2
pomembna večina za človeka	11,16	4	0,025	0,03599
vsak bi moral veliko brati	3,55	4	0,471	0,01144
ni tako pomembno	1,34	4	0,855	0,00431
med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti	10,79	4	0,029	0,03479
zame zelo pomembno	6,42	4	0,170	0,02070
izguba časa	16,65	4	0,002	0,05369

Statistično značilno je ugotovljeno (tabela 23), da imajo boljše mnenje o svoji usposobljenosti tiste šolske knjižničarke, ki tudi o sebi menijo, da se lahko učijo z branjem. Seveda obstaja tudi statistična povezava, da tisti, ki veliko gradiva težko razumejo, menijo, da imajo manj znanja in imajo bolj negativno mnenje o svoji usposobljenosti za spodbujanje branja. Zelo povedna je statistično značilna povezanost med številom ur izobraževanj in samooceno bralne kompetentnosti (tabela 24). Vse primerjane trditve o bralnih navadah in samopodobi so namreč statistično značilno povezane s številom ur izobraževanj v zadnjih treh letih. Tiste šolske knjižničarke, ki se težkim besedilom pogosteje izogibajo, težje razumejo gradivo ali niso samozavestne glede svojih bralnih sposobnosti, se statistično značilno manj udeležujejo izobraževanj. To je lahko pokazatelj, da je treba pozornost usmeriti na to skupino šolskih knjižničark, saj dajejo manj poudarka profesionalni rasti in so na določen način zaradi manjšega obsega udeležbe na izobraževanjih bolj strokovno izključene in gotovo tudi prikrajšane.

Tabela 23: Povezava med samooceno o količini lastnega znanja in bralni kompetentnosti

Povezava z mnenjem o svoji usposobljenosti				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Kakšen bralec	χ^2	df	p	ϵ^2
sem dober bralec	8,52	4	0,074	0,0275
lahko se učim z branjem	11,08	4	0,026	0,0358
izogibam se (pre)težkemu gradivu	7,25	4	0,123	0,0234
veliko gradiva težko razumem	15,20	4	0,004	0,0490
nisem dober bralec	8,07	4	0,089	0,0260

Tabela 24: Povezava med obsegom izobraževanja in samooceno bralne kompetentnosti

Povezava s številom ur izobraževanj				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Kakšen bralec	χ^2	df	p	ϵ^2
sem dober bralec	11,7	4	0,020	0,0436
lahko se učim z branjem	15,6	4	0,004	0,0585
izogibam se (pre)težkemu gradivu	17,1	4	0,002	0,0642
veliko gradiva težko razumem	10,6	4	0,031	0,0399
nisem dober bralec	12,7	4	0,013	0,0476

Pri povezavi vključenosti v projekte za spodbujanje branja z elementi delovnega okolja (tabela 25) ugotovimo nepresenetljivo statistično značilno povezavo s pogostostjo branja kot teme pogovora med sodelavci, izmenjevanjem idej o literaturi za strokovni in razvoj ter izmenjevanjem idej o literaturi za svetovanje za branje (tabela 25). Knjižničarke, ki so pogosteje vključene v projekte, so tudi aktivnejše in vključene v kolektiv glede pogovorov o branju oziroma izmenjav idej.

Tabela 25: Povezava med vključenostjo v projekte za spodbujanje branja in bralno kulturo v delovnem okolju

Povezava z vključenostjo v projekte za spodbujanje branja				
Enosmerna ANOVA (neparametrična) – Kruskal-Wallisov H				
Bralna kultura v delovnem okolju	χ^2	df	p	ϵ^2
pomembno za strokovni razvoj	2,102	1	0,147	0,00787
nezaželeno na delovnem mestu	0,662	1	0,416	0,00248
pogosta tema pogovora	6,034	1	0,014	0,02260
s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za str. r.	7,497	1	0,006	0,02808
s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za SB	5,612	1	0,018	0,02102

Splošna slika slovenskih šolskih knjižničark

Glede na to, da gre – enako kot pri splošnih knjižničarkah (poglavje 5 te monografije) – za področje, ki je bilo doslej raziskano le v omejenem obsegu, smo za ugotavljanje faktorjev, s katerimi lahko pojasnimo razlike med skupinami raziskovank, tj. z namenom identifikacije latentnih struktur, ki pojasnjujejo te razlike, izvedli dve eksplorativni faktorski analizi. Takšen pristop omogoča odkrivanje temeljnih dejavnikov, ki prispevajo k razumevanju vzorcev v odgovorih udeležencev raziskave.

Razlike med šolskimi knjižničarkami glede na njihove bralne navade in odnos do branja

V prvi analizi smo ugotavljali faktorje, s katerimi lahko pojasnimo razlike med šolskimi knjižničarkami glede na njihove bralne navade in odnos do branja. Poudariti je sicer treba, da spremenljivke znotraj posameznega faktorja različno prispevajo k razlikam. Pokazalo se je pet faktorjev (tabela 26), ki jih lahko poimenujemo:

1. Bralna samozavest in pozitiven odnos do branja.
2. Bralni užitek in motivacija.
3. Pozitivna bralna kultura v delovnem okolju.
4. Branje v različnih formatih in jezikih.
5. Vključenost v izobraževanje.

Prvi faktor, ***Bralna samozavest in pozitiven odnos do branja***, združuje šolske knjižničarke s pozitivno samopodobo o branju in osebno oceno pomena branja. Te knjižničarke izražajo osebno samozavest glede branja, sposobnost učenja z branjem in

pozitiven vrednostni odnos do branja, tudi kot pomembnega za strokovni razvoj. Negativne postavke pri razumevanju zahtevnega gradiva in branju kot izgubi časa to še dodatno potrjujejo – te knjižničarke torej verjamejo ravno nasprotno. Gre torej za knjižničarke, ki so zaradi svoje pozitivne »bralne samopodobe« in pozitivnega odnosa do branja gotovo tudi pozitivni bralni zgledi ter zato pomembne strokovnjakinje za spodbujanje branja.

Drugi faktor, ***Bralni užitek in motivacija***, označuje skupino šolskih knjižničark, katerim je branje osebni interes in ki imajo veselje do branja, predvsem jim je pomembno neformalno in prostočasno branje, zlasti tiskanih gradiv, ter povezujejo branje z močnimi čustvi in identiteto. Lahko torej rečemo, da morda same ne izražajo toliko pozitivnega bralnega vedenja kot prva skupina, vsekakor pa verjamejo v svoje poslanstvo.

Tretji faktor, ***Pozitivna bralna kultura v delovnem okolju***, zaznamuje tiste, ki delujejo v branju naklonjenem delovnem okolju, kjer je branje pogosta tema pogovora, si izmenjujejo ideje o literaturi za strokovni razvoj in literaturi za svetovanje za branje ter branje dojemajo kot pomembno za strokovni razvoj. To so torej odlična izhodišča za vzpostavitev kakovostnega spodbujanja branja.

Četrty faktor, ***Branje v različnih formatih in jezikih***, predstavlja skupino šolskih knjižničark, ki posegajo po netiskanem gradivu in berejo v tujih jezikih. Posegajo tako po e-knjigah kot tudi po zvočnih knjigah ter podkastih. To nakazuje na razširjen nabor bralnih praks, tako za službene, predvsem pa za prostočasne dejavnosti, kar je lahko pomemben dejavnik pri spodbujanju bralcev s sorodnimi preferencami.

Zadnja skupina, ki jo označuje peti faktor, ***Vključenost v izobraževanje***, izraža kvantitativno udeležbo v formalnem izobraževanju glede na število ur in število udeleženi izobraževanj ter sodelovanje s strokovnimi delavci na šoli. Sklepamo torej lahko, da gre za aktivne knjižničarke, ki cenijo svojo usposobljenost in se zanjo tudi trudijo.

V tabelah 27–30 ter na sliki 24 prikazujemo izračune komponent in zanesljivosti analize ter mere primernosti vzorčenja: skupno je 0,649, kar pomeni dovoljšno zanesljivost faktorjev, čeprav je blizu spodnje meje, kar pomeni, da določene postavke slabšajo kakovost faktorjske strukture.

Tabela 26: Uteži faktorjev

Spremenljivke	Faktor					Enkratnost
	1	2	3	4	5	
Kakšen bralec – veliko gradiva težko razumem	-0,719					0,484
Kakšen bralec – nisem dober bralec	-0,608					0,602
Kakšen bralec – sem dober bralec	0,554					0,546
Kako pomembno je branje – med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti	0,510					0,705
Kakšen bralec – lahko se učim z branjem	0,476					0,629
Kako pomembno je branje – pomembna večšina za človeka	0,472	0,472				0,409
Kako pomembno je branje – vsak bi moral veliko brati	0,447					0,701
Kako pomembno je branje – izguba časa	-0,444					0,715
Kako pomembno je branje – zame zelo pomembno	0,418					0,583
Kako pomembno je branje – ni tako pomembno						0,883
Čas branja v enem kosu v prostem času						0,898
Interes za branje – rad dobim knjigo za darilo		0,676				0,464
Interes za branje – rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah		0,629				0,553
Interes za branje – eden najljubših hobijev		0,582				0,473
Pogostost branja tiskanih gradiv		0,509				0,647
Interes za branje – branje je užitek	0,381	0,455				0,468
Branje knjig v slovenščini v 12 mesecih – nevezano na delo		0,451				0,751
Interes za branje – ko berem, pozabim		0,344				0,757
Sodelovanje s strokovnimi delavci iz VIZ		0,313			0,300	0,773
Branje knjig v slovenščini v 12 mesecih – vezano na delo						0,758
Bralna kultura v delovnem okolju – s sodelavci si izmenjujemo ideje o literaturi za strokovni razvoj			0,832			0,299

Spremenljivke	Faktor					Enkratnost
	1	2	3	4	5	
Bralna kultura v delovnem okolju – pogosta tema pogovora			0,791			0,373
Bralna kultura v delovnem okolju – s sodelavci si izmenjujemo ideje o literaturi za svetovanje za branje			0,778			0,331
Bralna kultura v delovnem okolju – pomembno za strokovni razvoj	0,311		0,484			0,688
Bralna kultura v delovnem okolju – nezaželeno na del. mestu			-0,458			0,725
Kakšen bralec – izogibam se (pre) težkemu gradivu						0,761
Število prebranih knjig v tujem jeziku v 12 meseci – nevezano na delo				0,773		0,397
Pogostost branja knjig v tujem jeziku				0,611		0,570
Število prebranih knjig v tujem jeziku v 12 mesecih – vezano na delo				0,449		0,730
Pogostost branja digitalnih gradiv				0,448		0,767
Pogostost poslušanja zvočnih gradiv				0,445		0,757
Pogostost poslušanja podcastov						0,947
Število izobraževanj v treh letih					0,878	0,244
Koliko ur izobraževanj v treh letih					0,796	0,331

Opomba: Uporabljena je bila metoda ekstrakcije »Najmanjši ostanek« v kombinaciji z rotacijo »oblimin«.

Tabela 27: Faktorska statistika

Povzetek			
Faktor	SS uteži	Odstotek variance	Zbirni odstotek
1	3,46	10,19	10,2
2	3,15	9,28	19,5
3	2,71	7,97	27,4
4	2,11	6,21	33,6
5	1,84	5,41	39,1

Tabela 28: Medfaktorske korelacije

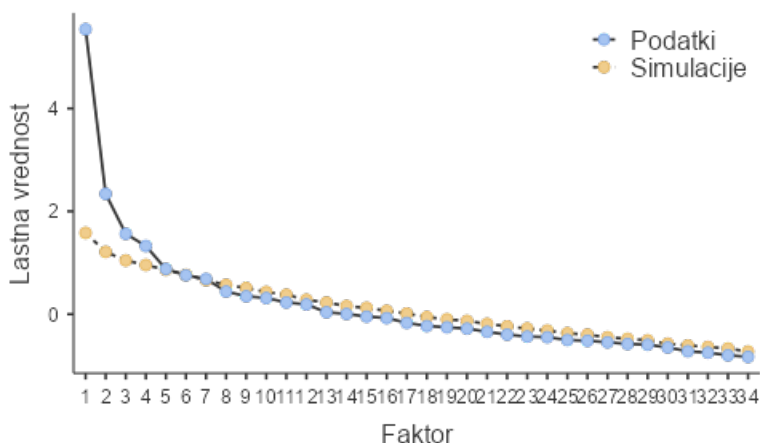
	1	2	3	4	5
1	—	0.347	0.0269	0.1546	0.00563
2		—	0.2131	0.1664	0.12867
3			—	-0.0607	0.05752
4				—	-0.04815
5					—

Tabela 29: Preverjanje napovedi – Bartlettov test sferičnosti

χ^2	df	p
1474	561	<0,001

Tabela 30: Kaiser-Meyer-Olkinova mera primernosti vzorčenja

Analiza MSA	
Skupno	0,649
Prebranih knjig v slovenščini v 12 mesecih – nevezano na delo	0,483
Prebranih knjig v slovenščini v 12 mesecih – vezano na delo	0,580
Pogostost branja knjig v tuj. j.	0,571
Knjig v tujih jezikih v 12 mesecih – nevezano na delo	0,529
Knjig v tujih jezikih v 12 mesecih – vezano na delo	0,527
Čas branja v enem kosu v prostem času	0,413
Pogostost branja tiskanih gradiv	0,617
Pogostost branja digitalnih gradiv	0,554
Pogostost poslušanja zvočnih gradiv	0,552
Pogostost poslušanja podcastov	0,330
Interes za branje – eden najljubših hobijev	0,806
Interes za branje – rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah	0,742
Interes za branje – rad dobim knjigo za darilo	0,762
Interes za branje – branje je užitek	0,796
Interes za branje – ko berem, pozabim	0,696
Kakšen bralec – sem dober bralec	0,716
Kakšen bralec – lahko se učim z branjem	0,778
Kakšen bralec – izogibam se (pre)težkemu gradivu	0,688
Kakšen bralec – veliko gradiva težko razumem	0,642
Kakšen bralec – nisem dober bralec	0,708
Kako pomembno je branje – pomembna večšina za človeka	0,754
Kako pomembno je branje – vsak bi moral veliko brati	0,750
Kako pomembno je branje – ni tako pomembno	0,582
Kako pomembno je branje – med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti	0,743
Kako pomembno je branje – zame zelo pomembno	0,773
Kako pomembno je branje – izguba časa	0,713
Bralna kultura v delovnem okolju – pomembno za str. razvoj	0,496
Bralna kultura v delovnem okolju – nezaželeno na del. mestu	0,455
Bralna kultura v delovnem okolju – pogosta tema pogovora	0,698
Bralna kultura v delovnem okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o literaturi za strokovni razvoj	0,643
Bralna kultura v delovnem okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o literaturi za spodbujanje branja	0,637
Sodelovanje s strokovnimi delavci iz VIZ	0,606
Koliko izobraževanj v treh letih	0,361
Koliko ur izobraževanj v treh letih	0,517

Slika 24: Diagram komponent (Scree)

Razlike med šolskimi knjižničarkami glede na njihov odnos do dela v povezavi z bralnimi navadami in odnosom do branja

V drugi analizi smo ugotavljali faktorje, s katerimi lahko pojasnimo razlike med šolskimi knjižničarkami glede na njihov odnos do dela v povezavi z bralnimi navadami in odnosom do branja. Tudi tu spremenljivke znotraj posameznega faktorja različno prispevajo k razlikam, se pa, enako kot na področju splošnega knjižničarstva (glej poglavje 5 v tej monografiji), pokaže šest faktorjev (tabela 31), ki jih poimenujemo:

1. Interes za branje in knjige ter s tem skladna ravnanja.
2. Branju naklonjeno delovno okolje in s tem skladna ravnanja.
3. Branju naklonjeno delovno okolje.
4. Branje netiskanih formatov v slovenskem in tujem jeziku za profesionalni in osebni razvoj.
5. Branje v domačem okolju za osebni in profesionalni razvoj ter povezanost s kolegi.
6. Pozitiven odnos do branja in knjig.

Pravzaprav so vsi faktorji nekoliko podobni faktorjem pri splošnih knjižničarkah (glej poglavje 5 te monografije), saj smo tudi tam identificirali skupine, ki jih označujejo podobne značilnosti in njihove kombinacije (sicer le pet faktorjev). Iz tega lahko sklepamo, da splošne in šolske knjižničarke na področju spodbujanja branja družijo tudi nekatere skupne značilnosti tako na osebni ravni kot tudi glede delovnega okolja.

Če pogledamo natančneje, prvi faktor, *Interes za branje in knjige ter s tem skladna ravnanja*, označuje skupino, ki ima rada in ceni branje, ga veliko ter globoko izvaja in se o njem tudi rada pogovarja z drugimi. Vidimo, da je zelo primerno, če gradimo aktivnosti spodbujanja branja na takih posameznikih. Šesti faktor *Pozitiven odnos do branja in knjig* je temu nekoliko soroden, nima pa tako močno izraženih komponent, ki označujejo ravnanja. Vsekakor pa gre tudi pri šestem faktorju za knjižničarke, ki so, morda z nekoliko več spodbude, prav tako lahko odlični bralni zgledi.

Drugi faktor, *Branju naklonjeno delovno okolje ter s tem skladna ravnanja*, označuje tiste, ki delajo v okolju, kjer je branje zaznano kot pomembno za strokovni razvoj, in ki tudi same doma veliko berejo za pripravo na delo, osebni in profesionalni razvoj. Takšno delovno okolje ponuja dobre možnosti za uresničevanje posameznikovega lastnega in knjižničnega poslanstva, saj se izenačita osebno stališče do branja in organizacijska kultura, kar zagnani knjižničarki predstavlja dobro spodbudo. S tem faktorjem bi lahko povezali tudi skupino, ki jo označuje tretji faktor, *Branju naklonjeno delovno okolje*, le da te knjižničarke same, kot kaže, niso tako aktivne kot druga skupina in bi morda potrebovale nekoliko več spodbud in možnosti za strokovni razvoj.

Tudi četrti faktor, *Branje netiskanih formatov v domačem in tujem jeziku za osebni in profesionalni razvoj*, je nekoliko podoben četrtemu faktorju pri splošnih knjižničarkah, le da je bilo tam bolj poudarjeno zahtevno branje in manj izražen namen branja. Gre torej za skupino, ki preferira digitalno in zvočno gradivo, ne glede na jezik, ter ga uporablja tako vezano na delo kot za zasebni namen (morda celo oboje hkrati). Tudi te strokovnjakinje, podobno kot predhodna skupina, so lahko odlične spodbujevalke branja, zlasti pri uporabnikih s podobnimi preferencami, saj lahko, sploh s primernim vodenjem in spodbudami, dopolnjujejo knjižnične storitve v delu, ki ga težje izvajajo knjižničarke iz skupine, ki jo označuje peti faktor.

Pri petem faktorju, *Branje v domačem jeziku za osebni in profesionalni razvoj ter povezovanje s kolegi*, gre za skupino, ki bere sicer s poudarkom na gradivih v domačem jeziku, se pa povezuje s strokovnimi delavci v svojem kolektivu. Podoben faktor je bil izražen tudi pri splošnih knjižničarkah, le da tam ni bilo poudarka na domačem jeziku. Zlasti za šolske knjižničarke je povezovanje pri spodbujanju branja seveda izjemno pomembno.

Tudi pri tej analizi v tabeli 31 prikazujemo izračune komponent (faktorjev) ter nato v tabelah 32–35 ter na sliki 25 zanesljivosti analize ter mere primernosti vzorčenja: skupno je 0,7, kar prav tako pomeni dovoljšno zanesljivost faktorjev.

Tabela 31: Uteži faktorjev

Spremenljivke	Faktor						Enkratnost
	1	2	3	4	5	6	
Interes za branje – eden najljubših hobijev	0,650						0,463
Interes za branje – rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah	0,518						0,597
Interes za branje – rad dobim knjigo za darilo	0,560						0,522
Interes za branje – branje je užitek	0,739						0,428
Interes za branje – ko berem, pozabim	0,421						0,756
Kako pomembno je branje – pomembna večšina za ščoveka	0,739						0,383
Kako pomembno je branje – vsak bi moral veliko brati	0,460					0,314	0,574
Kako pomembno je branje – ni tako pomembno						-0,519	0,667
Kako pomembno je branje – med najpomembnejšimi dej. usp.	0,352					0,342	0,645
Kako pomembno je branje – zame zelo pomembno	0,600						0,569
Kako pomembno branje – izguba časa	-0,366					-0,412	0,637
BK v del. okolju – pomembno za str. razvoj		0,419	0,302				0,576
BK v del. okolju – nezaželeno na del. mestu			-0,328				0,789
BK v del. okolju – pogosta tema pogovora			0,814				0,307
BK v del. okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za str. r.			0,822				0,271
BK v del. okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za SB			0,814				0,324
Pog. sodelovanja s str. del. iz VIZ					0,425		0,782
Skupno število knjig						0,534	0,507

Spremenljivke	Faktor						Enkratnost
	1	2	3	4	5	6	
Število strokovnih knjig						0,478	0,586
Branje doma – za pripravo na delo		0,714					0,472
Branje doma – za razvedrilo in spr.							0,763
Branje doma – za novice							0,913
Branje doma – za prof. razvoj		0,784					0,340
Branje doma – za os. razvoj		0,788					0,340
Knjig v SLO v 12 mesecih – nevezano na delo					0,360		0,711
Knjig v SLO v 12 mesecih – vezano na delo				0,306	0,302		0,662
Pogostost branja knjig v tuj. j.				0,513	-0,327		0,564
Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – nevezano na delo				0,611			0,564
Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – vezano na delo				0,499			0,643
Pogostost branja tiskanih gradiv	0,386				0,442		0,633
Pogostost branja digitalnih gradiv				0,507			0,665
Pogostost poslušanja zvočnih gradiv				0,421			0,762
Pogostost poslušanja podcastov							0,925
Koliko izobr. v treh letih					0,633		0,549
Koliko ur izobr. v treh letih					0,727		0,420

Opomba: Uporabljena je bila metoda ekstrakcije »Najmanjši ostanek« v kombinaciji z rotacijo »oblimin«.

Tabela 32: Faktorska statistika

Povzetek			
Faktor	SS uteži	Odstotek variance	Zbirni odstotek
1	3,74	10,70	10,7
2	2,66	7,61	18,3
3	2,61	7,45	25,8
4	2,10	6,01	31,8
5	2,08	5,93	37,7
6	1,50	4,29	42,0

Tabela 34: Preverjanje napovedi

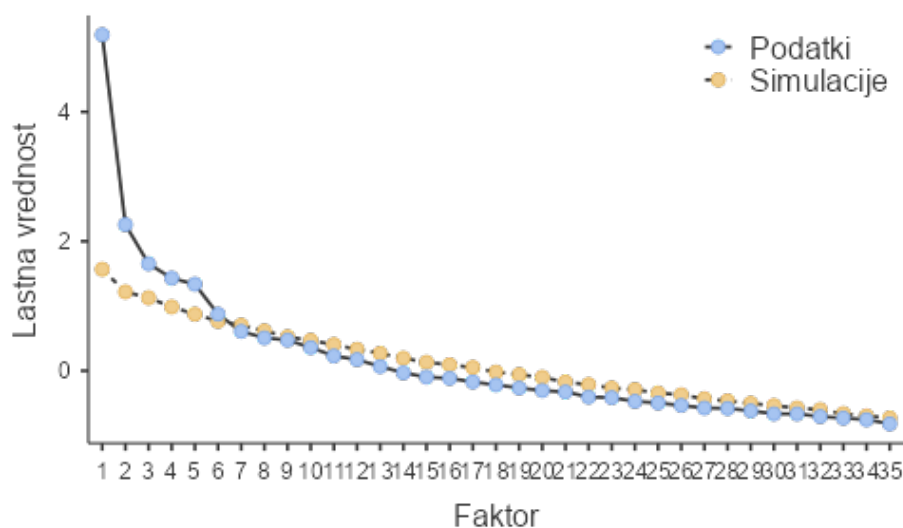
Bartlettov test sferičnosti		
χ^2	df	p
1545	595	<0,001

Tabela 33: Medfaktorske korelacije

	1	2	3	4	5	6
1	—	0,161	0,158	0,11166	0,0769	0,1775
2		—	0,201	0,00759	0,0910	0,1275
3			—	0,01256	0,0796	0,0518
4				—	0,0513	0,0938
5					—	0,1141
6						—

Tabela 35: Kaiser-Meyer-Olkinova mera primernosti vzorčenja

Analiza MSA	
Skupno	0,634
Interes za branje – eden najljubših hobijev	0,726
Interes za branje – rad se pogovarjam z ljudmi o knjigah	0,754
Interes za branje – rad dobim knjigo za darilo	0,754
Interes za branje – branje je užitek	0,722
Interes za branje – ko berem, pozabim	0,603
Kako pomembno je branje – pomembna veščina za človeka	0,728
Kako pomembno je branje – vsak bi moral veliko brati	0,690
Kako pomembno je branje – ni tako pomembno	0,526
Kako pomembno je branje – med najpomembnejšimi dej. usp.	0,714
Kako pomembno je branje – zame zelo pomembno	0,756
Kako pomembno je branje – izguba časa	0,585
BK v del. okolju – pomembno za str. razvoj	0,640
BK v del. okolju – nezaželeno na del. mestu	0,564
BK v del. okolju – pogosta tema pogovora	0,664
BK v del. okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za str. r.	0,655
BK v del. okolju – s sod. si izmenjujemo ideje o lit. za SB	0,655
Pog. sodelovanja s str. del. iz VIZ	0,633
Skupno število knjig	0,638
Število strokovnih knjig	0,655
Branje doma – za pripravo na delo	0,689
Branje doma – za razvedrilo in spr.	0,594
Branje doma – za novice	0,432
Branje doma – za prof. razvoj	0,696
Branje doma – za os. razvoj	0,721
Knjig v SLO v 12 mesecih – nevezano na delo	0,494
Knjig v SLO v 12 mesecih – vezano na delo	0,738
Pogostost branja knjig v tuj. j.	0,532
Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – nevezano na delo	0,478
Knjig v tuj. j. v 12 mesecih – vezano na delo	0,664
Pogostost branja tiskanih gradiv	0,611
Pogostost branja digitalnih gradiv	0,575
Pogostost poslušanja zvočnih gradiv	0,483
Pogostost poslušanja podkastov	0,259
Koliko izobr. v treh letih	0,473
Koliko ur izobr. v treh letih	0,545

Slika 25: Diagram komponent (Scree)

Zaključek

Rezultati raziskave, kot so pokazale tudi že predhodne objave (Haramija idr., 2025; Švab idr., 2025), jasno kažejo, da so šolske knjižničarke dober zgled na področju bralne kulture. Berejo veliko in raznoliko, do bralnega gradiva dostopajo tako v svoji knjižnici kot z izposajo v drugi knjižnici, redko dobijo knjigo za dar in jo redko tudi kupijo, v precej majhnem deležu uporabljajo knjigobežnice. So redne bralke, saj jih večina bere vsak dan in kar velik delež med pol ure in dve uri na dan, slaba polovica je tudi takšnih, ki dnevno berejo več kot štiri ure. Glede na ta podatek ocenjujemo, da jim je blizu globoko branje. Šolske knjižničarke imajo v lasti obsežne domače knjižnice, v katerih imajo pomembno mesto tudi strokovne knjige, čeprav beležimo delež takšnih, ki v domači knjižnici nimajo strokovnih knjig. Dodatne analize so pokazale, da imajo šolske knjižničarke z večjo domačo knjižnico večji interes za branje, uporabo družabnih omrežij, pogosteje berejo za razvedrilo ter za profesionalni in osebni razvoj. Berejo tako doma kot v delovnem okolju, čeprav v okviru delovnih nalog v večini nimajo določenega namenskega časa za branje v tedenskem načrtu nalog, a jih to praviloma ne ustavi pri postavljanju branja na prvo in pomembno mesto v okviru delovnega prostora. Mesečno povprečno preberejo štiri knjige in pol, zelo redko berejo e-knjige in skoraj ne poslušajo zvočnih knjig. Berejo predvsem tiskane knjige, in to praviloma v slovenskem jeziku. Skromna uporaba digitalnega gradiva je zaskrbljujoča, saj gre za strokovnjakinje, ki lahko tudi s priporočanjem netiskanih formatov gradiva

spodbujajo branje in različne pismenosti, vendar so njihove možnosti bistveno omejene, če same tega gradiva ne uporabljajo in ne poznajo. Tudi podatki raziskave Knjiga in bralci VII (Gerčar idr., 2024) kažejo, da mladi precej oziroma vedno več berejo v tujih jezikih pa tudi uporabljajo netiskane formate, zato je pomembno oziroma celo nujno potrebno, da knjižničarka pozna tovrstno gradivo. Knjižničarke večinoma berejo knjige, ki niso vezane na delo, a pri tem se odpira vprašanje, kako razločevati med knjigami, ki so vezane na delo, in tistimi, ki niso, saj je ena od pričakovanih nalog šolskih knjižničark svetovanje za branje in navduševanje za branje. Doma berejo praviloma za razvedrilo, kar je pomemben element branja za užitek, ki je osnovni pogoj globokega branja. Po lastni oceni so v zadnjih 12 mesecih prebrale eno do tri knjige, vezane na delo, in več kot dvajset knjig, ki niso vezane na delo. S temi številkami vsekakor presegajo bralno podobo splošne javnosti in opravičujejo pričakovanje splošne javnosti, da so branju naklonjene in je branje njihov najljubši hobi, ki se je spremenil v njihovo delovno zadolžitev.

Kljub temu da se z branjem veliko ukvarjajo, se na to temo tudi precej redno in v dokaj primernem obsegu izobražujejo, saj beležimo različne obsege izobraževalnih ur, ne moremo pa (na srečo) poročati o morebitni neudeležbi oziroma neizobraževanju. Žal pa rezultati kažejo, da za dve tretjini vprašanih ne velja, da je branje del njihovih delovnih obveznosti, in tudi da obstajajo branju nenaklonjena delovna okolja. V veliki večini se o knjigah in branju šolske knjižničarke rade pogovarjajo, s kolegi delijo bralna priporočila tako za strokovni razvoj kot za svetovanje za branje, čeprav jih večina v službenem okolju nima namensko določenega časa za branje.

Šolske knjižničarke se čutijo kompetentne, saj jih dobra polovica ocenjuje, da imajo dovolj znanja o branju in da to zadošča za njihovo delo. Imajo zelo pozitiven odnos do branja, kajti se popolnoma strinjajo ali strinjajo v skoraj celotnem deležu s trditvami, da je branje njihov najljubši hobi, da v branju uživajo, da pozabijo na vse drugo, ko berejo, da se razveselijo knjižnega daru in je njihova najljubša tema pogovora prav pogovor o knjigah. Opredelijo se za bralko in praviloma menijo, da so dobre bralke in pri branju nimajo težav. Z dodatnimi analizami smo pri tem ugotovili razlike med šolskimi knjižničarkami, saj beležimo tudi delež tistih, ki se izogibajo branju gradiva, ki se jim zdi pretežko.

Šolske knjižničarke prepričanje o pomembnosti branja živijo skozi svoja ravnanja in se skoraj popolnoma strinjajo, da branje ni izguba časa ter da bi vsak moral brati. Ugotavljamo tudi, da uresničevanje tega prepričanja v delovnem okolju od njih zahteva precej energije, iznajdljivosti in predanosti. Le dobra tretjina šolskih knjižničark poroča o tem, da je branje tema pogovora v njihovem delovnem okolju, in dobra tretjina

je takšnih, ki dela v okolju, kjer bralna kultura ni pomembna za strokovni razvoj. Z dodatnimi analizami smo ugotovili, da šolske knjižničarke delimo v dve skupini: nekatere delajo v spodbudnem delovnem okolju, druge pa v nespodbudnem delovnem okolju, a v drugi skupini najdemo predvsem takšne, ki verjamejo v moč branja in jih delovno okolje ne ustavi pri uresničevanju poslanstva šolske knjižničarke.

Ena izmed nalog šolske knjižničarke in pogoj za uspešno obvladovanje nalog v šolski knjižnici je sodelovanje z učitelji. Šolska knjižničarka nudi učiteljem podporo pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa tako, da jih seznani z vrednostjo knjižnice in njenega fonda. Šolske knjižničarke poročajo o sodelovanju tako s kolegi v šolskem prostoru kot s kolegi v knjižničnem prostoru, a bi bilo lahko pomembnosti sodelovanja pri spodbujanju branja tovrstno povezovanje pogostejše. Šolske knjižničarke so tudi vključene v različne projekte in programe, tako na lokalnem kot nacionalnem in tudi mednarodnem nivoju. Natančno se tudi zavedajo sistemskih, finančnih in drugih oteževalnih okoliščin, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, kar jih ne ustavi pri tem, da bi širile bralno navdušenje.

Literatura

- Collins, J. (2007). School improvement, the school librarian and the process approach. *Improving Schools*, 10(2), 117–131. <https://doi.org/10.1177/1365480207077840>
- Fekonja, Z. (2016). Vloga šolskega knjižničarja pri uporabnikih 21. stoletja. *Šolska knjižnica*, 25(3–4), 16–20.
- Fras Popović, S. in Vilar, P. (2022a). Model of preparing podcasts as a contemporary strategy for encouraging reading literacy and reading culture. *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării*, 18(1), 33–56. <https://www.rrbsi.ro/index.php/rrbsi/article/view/125/73>
- Fras Popović, S. in Vilar, P. (2022b). Podcasts as modern strategies for promoting reading literacy and reading culture and their impact on professionals. *Revista româna de biblioteconomie și știința informării*, 18(1), 14–32. <https://www.rrbsi.ro/index.php/rrbsi/article/view/122/77>
- Fras Popović, S., Vilar, P. in Javrh, P. (2025). Raziskovanje bralnih navad in bralne kulture slovenskih knjižničarjev: metodološka izhodišča. *Organizacija znanja*, 3(1–2). <https://doi.org/10.3359/oz2530004>
- Gerčar, J., Kovač, M., Blatnik, A. in Rugelj, S. (2024). *Knjiga in bralci VII: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2024*. UMco.
- Haramija, D., Fras Popović, S., Ivanuš Grmek, M., Javrh, P., Jančič Hegediš, P., Jug, T., Kovač, M., Licardo, M., Mithans, M., Ograjšek, S., Pečjak, S., Puncer, M., Šek,

- P., Švab, K., Usenik, J., Vilar, P. in Voršič, I. (2025). *Bralni vzori: raziskava bralnih navad strokovnih delavcev v vrtcih, šolah ter splošnih knjižnicah*. Univerzitetna založba, Pedagoška fakulteta. <https://doi.org/10.18690/um.pef.2.2025>
- IFLA School Libraries Section Standing Committee. (2025). *IFLA – Smernice za šolske knjižnice*. International Federation of Library Associations and Institutions. <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/9cdbca84-7a5f-422c-b2d8-f2a3f37df152/content>
- Moorefield-Lang, H. M. (2017). Delivering the message: Disseminating information and professional development in the field of librarianship through technology. *Library Hi Tech*, 35(1), 81–91. <https://doi.org/10.1108/LHT-04-2016-0039>
- Novljan, S. (2010). Knjižnica za ustvarjalno učenje. V M. Steinbuch (ur.), *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi: knjižnično informacijsko znanje* (str. 13–110). Zavod RS za šolstvo.
- Švab, K., Vilar, P. in Jug, T. (2025). Bralna kultura strokovnih in vodstvenih delavcev slovenskih knjižnic. V D. Haramija (ur.), *Bralni vzori 2* (str. 63–92). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.pef.8.2025.4>
- Thomas, S. (2019). Library-Podcast Intersections. *Library Technology Reports*, 55(5), 7–10. <https://journals.ala.org/index.php/ltr/article/view/7066/9632>
- Zabukovec, V. (2014). Kompetence šolskih knjižničarjev. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi: knjižnično informacijsko znanje* (str. 126–147). Zavod RS za šolstvo.